LA BOJA

TRAJEDIA

EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

ÁNGEL GUIMERÁ

Estrenada en lo *Teatre Catalá*, [illegible]
la vetlla del 15 de Novembre de [illegible]

Ángel Guimerá

BARCELONA

IMPREMTA "LA [illegible]," [illegible]

1890

LA BOJA

LOPEZ - EDITOR
RAMBLA
DEL CENTRO
20
RCELONA

ARCHIVO LÍRICO DRAMÁTICO
FRANco PEREZ POL

LA BOJA

TRAGEDIA

EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

ANGEL GUIMERÁ

Estrenada en lo *Teatre Catalá,* instalat en lo de Novedats
la vetlla del 15 de Novembre de 1890.

BARCELONA

IMPREMPTA "LA RENAIXENSA," XUCLÁ, 13, BAIXOS

1890

AL SR. D. SALVADOR MIR Y PUJOL

SON AMICH Y COMPANY,

L' AUTOR.

Barcelona. Vetlla del 4 de Febrer de 1890.

REPARTIMENT

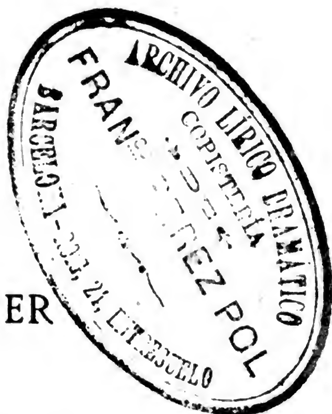
Personatges.	Actors.
JOANA	D.ª Carlota de Mena.
GERMÁ ALBERT .	D. Teodor Bonaplata.
DAMIÁ.	» Antoni Tutau.
MOSSEN JORDI. .	» Miquel Pigrau.
ENRICH.	» Ramón Soler Mal[illegible]
BLASI.	» Joan Oliva.
NOFRE.	» Enrich Guitart.
MANEL.	» Joseph Asperó.
QUIM.	» Lluis Muns.

Minayres, homes y donas. Guardias civils.

DIRECTOR ARTÍSTICH: D. ANTONI TUTAU

Época: á mitjans del sigle actual.

Esquerra y dreta: las del actor.

ACTE PRIMER

Interior d' una cova. A la dreta duas oberturas: la de primer terme fa de finestra; la de segon terme es la entrada á la cova. A la esquerra, una llar feta de rocas. Al fons lo jas del anacoreta format de fullas y arrels. Sobre 'l jas, en un forat de la roca una sensilla imatge ab una llántia encesa al peu. Per la escena pedras escampadas en las que s' hi puga séure. Es al cayent de la tarde

ESCENA PRIMERA

ENRICH, BLASI.

De cop sols está visible 'l segon; que avansa després de dir las primeras paraulas.

BLASI

Germá Albert. (Donchs no'l veig) Germá! (Miremho.)
Germá Albert! (Puch cridar: qui sap hont para.)
Pts, entri.

ENRICH

Y 'l penitent?

BLASI, mirant per la finestra.

No hi es. Quin ploure!

ENRICH

Donchs si no hi es anémsen fins que vinga.
No es casa nostra per quedarnos: apa.

BLASI

Y á fora 's vol estar rebent la pluja?

ENRICH

Sota un roure...

BLASI

Com mani. Pero ell deixa
la porta oberta per tothom: no tanca
may de la vida; tant si es dins com fora.

ENRICH, *dubtant.*

Y cau l' aygua á barrals. Te 'n rius?

BLASI

Me sembla
que no hi ha penitents per avall. Tráctals
com si fossin senyors...

ENRICH

Senyors... Son homes
com tú y com jo, y tothom mereix respecte.

BLASI

Es qu' ells no son senyors... ni tampoch homes.

ENRICH

Donchs qué son?

BLASI

Penitents.

ENRICH, *rihent.*

Me quedo, vaja:
m' has convensut. Té, pénjam la escopeta;
y 'l sarró, té. Mes, qué s' ha fet del oncle?

BLASI

Oy que cassava ab lo rector de Lliria?

ENRICH

Si, ab l' oncle. Y com ho saps?

BLASI

Oh, perque 'ls veya
del plá de Mascansot. Y ella tossuda
que no l' era 'l rector. La setmanada
s' hi jugava. Ara fós! Té, ves si l' era.

ENRICH

Y ella quí es?

BLASI

La boja.

ENRICH

Y quí es la boja?

BLASI

La Joana.

ENRICH

Y quí es la Joana?

BLASI

Ella.

ENRICH

Ella!
Per quí m' has prés, minyó? Qu' estém de broma?

BLASI

Ella... veurá: es minayre. Com nosaltres
treu 'l carbó á cabassos de la mina.
Es la... com si diguessim... es la dona
d' un dels companys de feyna. Es una pessa!...

Animantse.

La Joana! Si es més plaga que bonica.
Y de bonica ho es. A fé!

ENRICH, passejantse mitj enfadat.

Prou senyas.

BLASI

(Com qu' ell ha dit qui era...)

ENRICH

(Son sis horas.
Y l' oncle que no vé! Donchs ja m' estranya.
Ell m' ha dit que 'ns trobéssim si 'ns perdíam
en la cova d' aquest anacoreta.
No sé com triga tant.)

BLASI

Qué li fá falta?

ENRICH, rihent.

Qué 'm pots donar? Veyám.

BLASI

Tinch la sistella
al entrant de la mina Vol que hi vagi?
Es aquí á tret de fona. Encara 'm queda
pá y ví, una arengadeta...

ENRICH

S' aprecía

BLASI

No estigui: vá de bó. Lo ví es com mora;.
lo pá es cuyt del dissapte. Vol?...

ENRICH

Tens feyna?

BLASI

He deixat lo cabás pera guiarlo:

vosté m' ho ha demanat. Al ferse vespre
plegan ells del traball: jo avuy no hi torno.

ENRICH

Donchs ja no espero més: apa, y anémhi.
Dom la escopeta. Fins á trobar l' oncle
regirarém lo bosch. Ja no plou ara
Tinch por que hagi prés mal.

BLASI, se sent un tiro al lluny.

Un tiro

ENRICH

L' oncle.
Ditxós cassar! Ja 'm feya está ab angunia.

BLASI, mirant per la finestra.

Mírissel.

ENRICH

Si que l' es. Y xano, xano
se 'n vá venint. A ell si que rés l' apura.
(Li diuhen mossen Jordi: mossen calma
prou li haurían de dir.)

BLASI

Oh, ja li diuhen.

ENRICH

Com! Quí es que s' atreveix á motejarlo!

BLASI

Açó no es pás cap mal: es de per riure.
Aquí tots tením nom: á mí 'm nomenan
llarch de dits; no 'm fá rés, que tot es broma.

ENRICH, ofés.

Que us poséu noms vosaltres... m' ho esplico:
al rector no está bé; no es com vosaltres.

BLASI

No ha dit que tots som uns, que tots som homes?

ENRICH

Sí; y no! M' entens? Vosaltres...

ESCENA II

MOSSEN JORDI, ENRICH, BLASI.

MOSSEN JORDI

Deu hi sía.

ENRICH

Vaja; á la fí!

MOSSEN JORDI

Hont t' has ficat?

ENRICH

Jo, oncle?
Vosté es qui ho té de dir. Donchs no quedárem
de trobarnos aquí si es que 'ns perdíam?

MOSSEN JORDI

Y que no 'ns hi hem trobat?

ENRICH

Sí, mes l' espero
fá un' hora.

MOSSEN JORDI

Així reposas: ja t' agrada.
Té, mira, jo entretant...

Treu del seu sarró una llebre.

ENRICH

Oydá!

MOSSEN JORDI

Sospésala:
s' ho val.

ENRICH

Bon pés!

MOSSEN JORDI, treu del sarró dos conills.

Y ara un conill.

ENRICH

Y un altre!

MOSSEN JORDI

Veyám tú.

ENRICH

Poca cosa.

MOSSEN JORDI

Veyám, home.

Vá l' Enrich á despenjar lo sarró. Al obrirlo Blasi mira dintre per sobre la espatlla del rector ab molt desvergonyiment.

BLASI, ab desdeny.

Una perdiu.

MOSSEN JORDI, penja també 'l seu sarró.

Sols una! Cá, ni sembla
que siga 'l meu nebot. Ves, jo ab tres tiros
tres pessas, tres.

ENRICH

Sí, 'n sap.

MOSSEN JORDI

Seyemhi ara.

BLASI

(N' hi ha massa pels dos. Si no 'm vejessin...)

ENRICH

Vé tot mullat.

MOSSEN JORDI

Y bé! Quí es aquest home?

BLASI

Soch minayre.

ENRICH

L' he prés d' allá las minas
perque 'm guiés.

MOSSEN JORDI, rihent.

Donchs t' has perdut?

ENRICH

Si es ara
lo primer cop que veig aquestas rocas.

BLASI

Oh, y que tot sol ..

MOSSEN JORDI

Té, mira: prén lo canti;
vés á omplirlo á la font, bon minyó.

BLASI

Hi corro.

ESCENA III

MOSSEN JORDI, ENRICH.

MOSSEN JORDI

Barcelonins!... La Rambla!... Y ningú 'ls tregui de la Rambla! Haig d' escríureho á ton pare.

ENRICH

Qué s' es fet l' escolá?

MOSSEN JORDI

Cap á la vila
l' he enviat ab los gossos: ja deu serhi.
Y ara beurém un glop y avall. Té, fuma.

ENRICH

Me sabrá greu anármen sens que torni
lo penitent. Sap qu' es estrany que hi hagi
en plé sigle dinou un sér que visca
com aquest desgraciat? Ell será l' únich;
que ja ha passat aixó d' anacoretas
que viscan de pá y aygua.

MOSSEN JORDI

Donchs jo admiro
la seva vocació.

ENRICH

Cá: no li envejo.

MOSSEN JORDI

Ell es felís: y sentho ell...

ENRICH

Un' hora
no 's passa mal aquí. si plou ó abrusa
lo sol d' estiu: mes á sa edat y sempre...

MOSSEN JORDI

Y quí t' ha dit que sia vell? Si es jove.

ENRICH

Cá!

MOSSEN JORDI

Jove, jove.

ENRICH

Y sense barba blanca?

MOSSEN JORDI

Sense. Qué t' has cregut?

ENRICH

Donchs aixó trobo
que no fá penitent: serho ó no serho.

MOSSEN JORDI

Lo cor es tot.

ENRICH

Aixís no deu fer gayre
qu' es per aquí?

MOSSEN JORDI

No 't pensis; jo diría...
cinch anys. No, més.

ENRICH

Anacoreta jove!
No l' ensenyi á ningú. Ja ni 'l vuy veure.

MOSSEN JORDI

Me 'n recordo com ara. Era una tarde
quan arribá á la vila. Jo sortía
de la iglesia; nevava: y á la porta
me vá aturar. Estava groch com cera.
No sé que 'm volgué dir, perque en la gola
los mots se li quedaren: duas llágrimas
eixiren de sos ulls y caigué en terra
talment com si fós mort. Jo vaig alsarlo,
no sol, ab l' escolá, que no podía,
y á casa 'ns l' emportárem.

ENRICH

Bó com sempre.

MOSSEN JORDI

Y al meu llit, si senyor: y en ell vá estarshi,
si 's mor ó si no 's mor, allá dos mesos.
Per fí 's vá alsar, y tremolós encara
me preguntá, 'l pobret, si li sabía
un lloch ben solitari, lluny dels homes
y aprop de Deu per viure contemplantlo.
Vaig pensar en aixó, que aquí vá viure
un vell anacoreta. Vá agradarli
per fréstega y deserta aquesta altura
y aquí 'l tením: y creu qu' es un sant home.

ENRICH

Y per qué fuig del mon?

MOSSEN JORDI

Veurás, un dia
cometé un crím qu' esglaya; y 'l pobre home
ben penedit, per cástich vá prometre
á Deu nostre Senyor, fent vot, figúrat,
vot devant del altar, que moriría
sens haber estimat á un altre dona.
Y aquest vot es sagrat: qui 'l romp se dempna.

ENRICH, irónich.

Donchs aquí hi ha una dona. A veure: esplíquis.
Y quín vá ser aquest pecat qu' esglaya?

MOSSEN JORDI

Vá dirlo al sacerdot, y es un sepulcre.
Mes creu que ara es un sant.

ESCENA IV

BLASI, MOSSEN JORDI, ENRICH.

BLASI

Ah! L' aygua fresca.

MOSSEN JORDI

Dónam.

Beu.

BLASI

Y que aprofiti.

ENRICH

(Quína vida!
Això no es d' aquest temps.)

BLASI, (Treu dissimuladament un conill del sarró.)

(No 'm veuhen. Ánimo.
Surt. Sant Mateu qui troba es seu.)

MOSSEN JORDI

Retorna
aquesta aygua.

BLASI, amagántsel al darrera.

(Ay, ay, ay! Aquí per ara.)

Deixantlo anar en un recó.

ENRICH, irónich.

Crech que avuy no veurém á aquest sant home.

MOSSEN JORDI

Potser ni avuy ni may: que massa 'm temo
que se 'n irá aviat. Ves tú, afigúrat
quinas cosas hi ha al mon més impensadas,
Aquesta cova vá triar perque era

lluny de camins y de poblat, y 'l diable,
perque Deu no pot ser, ha fet que tróbin
uns sabis de ciutat carbó de pedra
al cor d' aquests turons, y ja tens ara
que han obert una mina aquí á la vora
y 'l que era un mon desert bull tot lo dia
de gent; y quína gent! Rés, que pobre home
haurá d' anársen, com aucells y llebres,
per aquesta gentota.

BLASI

Mossen Jordi,
que li han fet rés los meus companys de mina?

MOSSEN JORDI

Tens rahó qu' escoltavas. No, bon home.

BLASI

Com que 'ns ha dit gentota. Aixó agravía;
y aqueixas parauladas... M' entén?. .

ENRICH

Vaja;
quant te dech? Aném, oncle?

BLASI

Cá, 'l que vulga:
vosté mateix.

MOSSEN JORDI, mirant lo rellotje.

(Si, es tart.)

ENRICH

Té, y ves.

BLASI

(Un duro!)
Gracias. (Y aquest cunill... Miran.)

ENRICH

Qu' esperas?

BLASI

Jo... Rés. Si altra vegada 'm necessita...

ENRICH

Qui sap.

BLASI

Soch á la mina, ab la gentota.

MOSSEN JORDI

(Mare de Deu!)

ENRICH

Vés, vés: réntat la cara.

BLASI

(Pobre conill! Tot sol!...) Y ara perdonin.

ESCENA V

Mossen Jordi, Enrich, després Germá Albert.

MOSSEN JORDI

Vina; noy, vina. 'T penjarás la llebre
y 'ls conills.

ENRICH

No.

MOSSEN JORDI

Fés goig entrant á vila.

ENRICH

Vosté 'ls ha mort.

MOSSEN JORDI

Qué hi fá?

ENRICH

De cap manera.

MOSSEN JORDI

Donchs que 's quedin al sach.

ENRICH, *rihent.*

(Y qu' es bó l' oncle!)

Aném.

MOSSEN JORDI

Sí, bona pessa. Aném.

ENRICH

Ah! 'L canti.

A la salut del pobre anacoreta.
Perque si es boig que 's curi: y si es hipócrita
d' aquells que posan telas com l' aranya...

MOSSEN JORDI

Enrich!...

ENRICH

Perque aparédin esta cova,
ab ell dintre, s' entén, com á una vibra!
A la seva salut. Vá!

GERMÁ ALBERT, *entrant.*

Jove, gracias.
Enrich deixa 'l canti ans de beure.

MOSSEN JORDI

Germá Albert.

ENRICH

(Oh! Escoltava!)

GERMÁ ALBERT

Mossen Jordi....
Será 'l nebot, el qu' ara s' ha fet metje?

MOSSEN JORDI

Ell mateix.

ENRICH

Servidor.

GERMÁ ALBERT

Vol fer la gracia
de seguir? M' ha semblat que anava á beure.

ENRICH

Sí, mes...

GERMÁ ALBERT, donantli 'l canti.

Fassi 'l favor...

MOSSEN JORDI

(May més lo porto.)

ENRICH

(M' he lluhit.)

MOSSEN JORDI, á Germá Albert.

Un cap vert: pero es bó, créguiho.

GERMÁ ALBERT, á Mossen Jordi.

¡Prou que l' aygua corrent vé que s' atura!

ENRICH, despres de beure.

(Cá: si aquí tinch un nús...)

GERMÁ ALBERT

Y jo bech ara
á la seva salut, jove. Que sía
pera vosté la terra un prat de rosas;
qu' estimi y que l' estimin, sens que un nûvol
enteli ni un instant la seva ditxa.
Y á mí 'l que vosté ha dit: que aquesta porta
se 'm tanqui com la llosa d' un sepulcre.
Pe 'ls que creuhen y esperan en la vida!

Al acta d' aixecar lo canti 'l brás li cau pesadament transformant la fesomía un instant.

ENRICH, *á son oncle.*

Se sent mal.

MOSSEN JORDI

Germá Albert! Que té?

GERMÁ ALBERT, *passantse las mans pels ulls.*

Una boyra...

Ah! Ja ha passat.

ENRICH

Donchs que ha sigut?

MOSSEN JORDI

Se cansa;

y després, té

GERMÁ ALBERT

No es rés. Es d' aquí dintre.
Mal ja vell: un xich culpa de la barca
y altra del timoner. Vosté ab sa ciencia
curará 'ls mals del cos, mes los de l' ánima...

MOSSEN JORDI

Jo 'ls curo en nom de Deu.

ENRICH, *rihent dissimuladament.*

Pts!

GERMÁ ALBERT

Se 'n riu, jove?

ENRICH, *mitj rihent.*

No ..

MOSSEN JORDI

Enrich!

GERMÁ ALBERT

(Se 'm clava dins del cor son riure.)

Ab aspresa.

Séntis. Encara es dia: vuy contarli
la vida d' aquest boig .. ó aquest hipócrita.

MOSSEN JORDI.

Germá Albert!...

ENRICH

No he volgut...

GERMÁ ALBERT, *cubrintse 'ls ulls ab las mans. Reflexionant.*

Oh, recorts tristos!

ENRICH

(No es hipócrita, es boig: que jo sentintlo
no m' hi torni.)

MOSSEN JORDI, *á Enrich.*

Per Deu! Sembla mentida!

ENRICH, *á Mossen Jordi.*

No tinga por.

Comensa á ferse fosch molt poch á poch.

GERMÁ ALBERT

Me vaig quedar sens pares
als vuyt anys. Un germá llavors tenía
molt més petit que no pás jo; y al véurens
sols en lo mon, un oncle vell que duya
mitra d' abat allá en la Terra Santa
nos recullí al convent com á colomas.
Y á dins d' aquella vall aspra y recuyta
per lo sol del desert los anys passarem
adorant al Senyor, volent al oncle
sobre tots los nascuts y de la terra
ignorant las passions que la combaten.

Volíam ésser monjos, de las celdas
entornantnos al cel: mes una tarde
arribaren romeus á casa nostra.
Jo 'm vaig veure en mitj d' ells á la impensada;
y al fugir com á tórtora sorpresa
vaig sentir que 'ls rosaris no 'm seguían...
y la queixa d' algú. Mos ulls s' alsaren
trobantse ab altras ulls, y la má aquesta
ab altra má. De imatje: pero viva!
May, may en los altars tanta hermosura.
Adeu la pau del cor: bé de sas robas
se ván despendre 'ls envellits rosaris;
l' ánima no, que hi vá quedar sensera.
Y aquella nit ab mon germá parlávam
ell al seu llit, jo al meu y entre la fosca.

Ab misteri.

—L' has vista?—Ab tots mos ulls, germá.—Sería. .
una santa potser?—Germá, té d' ésser
la Verge pura.—En quín altar s' adora?
—Quín goig voltarla del encens purissim!
—Quín pler morir agenollat mirantla!—
Y encara al ferse jorn parlávam d' ella.

Pausa.

Ah!... Poch á poch l' encant per eixa dona
vá anar fonent la santa llum del claustre,
estenentse al damunt de nostra vida
mateix qu' un' ombra quan lo sol devalla.

Pausa.

Son recort, quín torment! Donéume forsas
ó arranquéumel d' aquí, Senyor!

Pausa.

Un dia
deixárem lo convent, y mars y terras
seguírem per trobar á aqueixa dona.

¡Y la trobárem á la fí! Y al véurela
mon germá y jo 'ns mirarem, y un llamp d' odi
entre 'ls dos esclatá!:—Es meva!—No, meva!—
Los tigres del desert que la fám mata
no s' odían pás més devant la presa!

Pausa.

Ella... á mí .. 'm vá estimar! A mí! Sos llabis
papellonantse ab los meus llabis:—Sempre,
sempre 't voldré 'm ván dir.—Oh, quantas voltas!
Mes vetllava l' infern, y 'l cor dormía
com anyell en sa falda

Pausa y gran agitació, mostrant que li repugna lo que vá á dir.

Ohíu! Depressa!
Oh, quín horror! .. Tot s' ha acabat! Als núvols
tempestejava 'l tró! Com se baralla
ab la fosca la llum! Ella á mí 'm creya
ben lluny de la ciutat; y jo en sa cambra
per la finestra vaig entrar. Ah! brilla
lo llampech! Mon germá y aquella dona
devant meu s' abrassavan! Só jo! 'l jutje!
Me cubrí un mar de sanch; tot vá enrojirse:
la cambra, 'l cel: vá tremolar la volta!
vaig moure 'l brás! Ah! Prou! Y llensí un arma
bruta de sanch. Y aquí, caiguts en terra,
separats, revolcantse en l' agonía,
hi era 'l germá, hi era ella! Ah, que allá als núvols
no reya Satanás: aquí dins reya!

Feréstega rialla Per son pit.

Barreja 'ls jemechs ab riallas acompassadas com de boig. Queda cubrintse 'l rostre ab las mans llarga estona vegentse ben marcada sa agitació.

MOSSEN JORDI

(Deu meu, pietat per ell!)

ENRICH

(Aixó es horrible!
Quína llástima 'm fá!)

MOSSEN JORDI, á Enrich.

Per Deu!

ENRICH, á Mossen Jordi.

No, oncle:
jo ho respecto. N' hi ha pera matarse.

MOSSEN JORDI, a Enrich.

Oh, may aixó! Implorar misericordia.

GERMÁ ALBERT, en veu molt baixa y confidencial.

No 'm vá veure ningú. Per la finestra
vá fugí 'l criminal; y vá la pluja
rentarlo de la sanch. Al altre dia
un barco se m' enduya; y ara 's troba
mitj mon entre aquell lloch y aquest. Y 'l rastre
s' ha esborrat! Mes no aquí! que 'm martiritsa
Y per só de la vida fujo sempre,
y seguintme com aygua del diluvi
la vida vá pujant. D' aquestas rocas
ja cal fugir també.

MOSSEN JORDI

Cóm!

GERMÁ ALBERT

Sí! Precisa:
la soletat hont es?

ENRICH

Germá... perdónim.
Hi he estat...

GERMÁ ALBERT

Cap més paraula.

MOSSEN JORDI, *content.*

Axís.

ENRICH

Voldría..
haberli estat amich de des la infancia.

GERMÁ ALBERT, *á Enrich.*

No sap lo bé que 'm fá.

MOSSEN JORDI, *á Germá Albert.*

Si jo li deya.
A Enrich.
Enrich, ets nebot meu. (Los ulls se 'm mullan.)

ENRICH

Vuy parlar ab vosté més llarga estona.
Prometim no marxar fins...

GERMÁ ALBERT

Li prometo
véurel un altre cop.

ENRICH

Jo li asseguro
que demá tornaré. Permétim ara
que l' abrassi.

GERMÁ ALBERT

Ah! tot jo la sanch degota!

ENRICH

No: si es vosté un cor gran. Aquí, á mos brassos.

GERMÁ ALBERT

Deu meu! Deu meu!

MOSSEN JORDI, anantsen satisfet.

(Si ara son pare 'l veya!)

ENRICH, se 'n vá rápit: aixugantse una llagrima.

Fins á demá. (Donchs m' ha enternit.)

GERMÁ ALBERT, tot sol.

Voldría
ésser boig com ha dit ó somniar sempre!

Pausa.

Coratje! Aném! Se 'n vé la nit: la fosca
no 's troba lluny. Qué 'm falta? Ah, sí: l' aixada.
Si jo no 'ls enterrava, quí ho faría?
Tenen por al contagi: valents homes!
Y al poble no han gosat!... Quanta miseria
hi ha al mon! Ah!

Ab fástich marcat.

¡Y tot per viure un altre dia!
¡Ah, si ara jo per mí 'm cavés la fossa!

Fá un moviment com de cavar la terra y posantse després la eyna al coll surt precipitadament.

ESCENA VI

BLASI. Entra per la finestra, sens fer soroll y mira allunyarse á Germá Albert.

Pts!... Que depressa! Vá per feyna l' óliva!
Tot sol, gracias á Deu! Y ara la cassa.
Hont la he deixada? Ah, mirala: ja es meva.
Pobre conill!... fá llástima! Els hi tiran
per rés: per divertirse com salvatjes.

Bufantli la cara.

Ves... que 'ls hi ha fet! Y 'm mira! Es mort, y 'm mira
mitj cluch y tot boyrós com me mirava

l' Andreu quan lo tragueren sota 'l carro
lo pit com una coca!

Aixó dit ab cert terror.

Qui ho diria
que mort l' Andreu y aquest conill miressin
igual, igual! Mare de Deu!

Al veure a Nofre per la finestra li desapareix lo terror.

Tu, Nofre,
ves: un cunill Tinch un conill: au, vina.
Tomba. (Y que no vé sol. Ah, quína festa!
Ni á cal rector quan s' hi vá escaure 'l bisbe.)

ESCENA VII

BLASI, NOFRE, després MANEL y QUIM.

NOFRE, *desde la porta.*

Y 'l penitent?

BLASI

Es per avall.

NOFRE, *cridant als altres.*

Es fora:
entremhi.

MANEL

Torna á ploure.

QUIM

Y si no para
jo 'm quedo.

BLASI, *refregantli 'l conill per la cara.*

Míral.

NOFRE

Ves d' estar.

BLASI

Femne una?

Couhémlo aquí?

NOFRE

Está dit.

MANEL

¿Y si aquell torna?

BLASI

Quí? El menja sants? Lo convidém.

QUIM

Ell deixa

obert pera tothom.

NOFRE

Ara ab escrúpols?

MANEL

Veurás... jo ho deya...

BLASI

Apa, noys: qui aguanta?

MANEL

Dónam.

Escorxan lo conill.

BLASI

Aguanta fort. Ah, quína pessa!

QUIM

Que no ho sabéu? M' ha dit lo fill del amo
que 'l cólera es á Huriaga. Cert.

Terror de tots menos de Blasi que está distret ab lo conill.

MANEL

Que 'm contas!

NOFRE

A mitj hora d' aquí!

Fent petar los dits.

QUIM

N' han mort dos.

BLASI, *á Manel per lo conill.*

Tira.

QUIM

Diu, noy, que axó es un mal que s' encomana...

NOFRE

Bé, no 'n parlém.

BLASI, *á Manel.*

Au, tira! Qué no tiras?

MANEL

Aquell, que m' ha sorprés.

BLASI

M' he tallat! Semblas un' enza.

MANEL

Ay noy!

BLASI

Aguanta fort, pavana!

NOFRE

Al ménos ara fos aquí la Boja.
Ella sap fé' un arrós!

BLASI

Ferlo, y menjársel.
Fóram massas.

NOFRE

Per un...

QUIM

Un, y al darrera
sempre porta 'l Damiá.

MANEL

Com qu' ell...

BLASI

Au, tira.
Vosaltres llenya.

QUIM

Mírala, allí passa
la Boja.

BLASI

No la cridis.

NOFRE, cridantla.

Joana!

QUIM

'S gira!

BLASI

Mal llamp!

NOFRE

Y vé corrent!

BLASI

Cinch: ves que 'ns toca.

ESCENA VIII

JOANA, BLASI, NOFRE, MANEL, QUIM.

JOANA

Qué feú aquí?

BLASI

Ens hi estém.

NOFRE

Entra, que 't mullas.

JOANA

Y 'l Quim! Ara ha passat la teva dona.
Porta un feixot de llenya que la balda:
li he dut un trós, y pesa!... Que fás, dropo?
Això últim carinyós.
Trenca 'l cor; pobre Rosa! Ves, ajúdala.

QUIM

Sí: jo avall carregat, y aquí vosaltres
menjantvos lo conill.

JOANA, esvolotada, distrayentse de la Rosa.

Quín conill?

NOFRE

Míral.

No més li han sapigut llevar la pell de mitj en amunt. Joana riu y pica de mans; molt esvalotada sempre.

JOANA

Qué sembla! Porta calsas! No 'm feu riure!. .
Mitj pelat!. . Quí ha sigut lo poca trassa!

BLASI

Ja veurás, noya; aquí...

JOANA, *prenent lo conill.*

Calsas! Miréusel.
Igual que aquestas l' amo de la mina
lo dia que hi vá entrar. Oy tú?

Al Quim.

Vá caure
en aquell sot... y míratel, al tréurel
perque al sol s' aixugués.

Tots riuhen.

NOFRE

Tú quan passava
vás ferli la traveta.

JOANA, *molt seria y cremada de repent.*

El poca solta
vá allargá 'ls dits: ja vá trobar la seva.

Torna á riure.

Lo pobre D. Rafel!... es igual; míral!

A Nofre.

QUIM, *á Blasi.*

Es boja.

JOANA

No 'n sabéu. Apa, donéumel.

NOFRE

Y 'l courás?

JOANA

Sí, que hi cantarán els ángels.

BLASI

Avant!

MANEL

¡Y quína gresca quan arribi
germá Albert!

NOFRE

Y 'l Damiá?

JOANA

No me 'l retreguis,
que n' estich!... Vuy deixarlo. Quim, ajusta:
que no vinga 'l Damiá.

ESCENA IX

JOANA, BLASI, NOFRE, MANEL, QUIM y DAMIÁ, que 's presenta al acte de anar a ajustar.

DAMIÁ, entrant.

Que 't faig por? Digas.

JOANA

Por? Cá: fástich.

NOFRE

(Té, béutel.)

DAMIÁ

Ja vaig dirtho:
al sortir de la mina, cap á casa.

JOANA, cantant entre dents.

«Que altres n' hi ha sens ella.»

DAMIÁ, cridant á Joana.

Donchs qu' hem de fer?

JOANA, sempre d' esquena fent trossos del conill. S' han de sentir los cops del ganivet sobre fusta.

Com si 'm diguessis Llucia.

DAMIÁ

Mírat, Joana que jo! ...

JOANA

Ves; m' amohinas.

De cop riu estrepitosament.

Escorxo á D. Rafel.

BLASI

Déixala, home.

DAMIÁ, *á Joana.*

Jo 't juro...

JOANA

Donchs qué feu? Portéume llenya...
Aboquéu 'ls cistells. Tothom que hi posi
l' arrós que tinga. El meu.

Al Damiá.

Tú, bona pessa,
porta 'l cistell. Minyons, que 'l deixém serhi?

DAMIÁ

Si no fós pe 'ls companys...

MANEL

Sí, qu' hem de riure.

JOANA

Blasi, un misto: fés foch. Cal llenya y aygua.
Au, tothom á buscarho; que 's refreda
Don Rafell

QUIM, *anantsen ab lo canti.*

Ja no plou.

DAMIÁ

Pé tens ventura...

JOANA

Prou: del conill. Gurman.

Fá en Damiá un moviment per embestirla.

NOFRE

Damiá!

BLASI

Surt; déixala.

Surten tots.

ESCENA X

JOANA.

Que 'm vinga ab jochs! prou d' un revés el tombo.
Poca solta! Quin fúm! Tot s' humiteja
dintre aquest cau de ratas. La cassola...
Ah, ja la veig. En ella s' hi regala

(Rihent.)

germá Albert qu' es un gust. Pobre home! Hont desa
las culleras? Cá, en lloch.

Tot lo que segueix ho diu anant buscant las culleras per los recons, pels forats de las pedras, etc.

Qu' es miserable
tot aixó d' aquí dintre! Fá malicia
un home com aquest. Ves ab que gosa!
Patint de fret y gana. Sol, sol sempre!
Treyéumel del devant: jo 'm moriría.

Se vá entristint cada vegada mes.

Ves si 's posa malalt. Si no que vingan
á socórrel els llops... Y qui li dona
un cordial, un got d' aygua?... De pensarhi
sento fret tota jo... y á fé, estich tristesa.
Trenca 'l cor l' infelís. Ah! las culleras!

Distrayentse de cop ab las culleras que veu en la part oposada hont es lo foch. Ne prén dugas; y atravessa la escena anant cap al foch, fent petar las duas culleras com unas castanyolas y cantant entre dents alegrement.

«Jo que no puch dormí á la nit
sino un xich á la matinada...»

Posantse de genolls y bufant lo foch.

Té; s' apaga. Bufém. Tornemhi. 'M couhen.

Per sos ulls.

Cantant, sempre de genolls.

«...Sino á la matinada un xich.»

Tus fort y s' aixeca refregantse 'ls ulls ab las duas mans.

ESCENA XI

JOANA, NOFRE, que entra sense que ella se 'n adoni.

JOANA

(Demá 'ls tindré com ulls de perdiganya.)

Nofre l' abrassa de repent sens qu' ella 'l vegés avans.

Vaja, ximple.

NOFRE

Qu' ets mona! Qu' ets remona!

JOANA

Lo que no 's cou per tú..

(Ab descaro seguint ab lo foch.)

NOFRE

Y per qué, Joana?

JOANA

Perque no 't vuy: ja es prou.

NOFRE

Si jo t' estimo
més que tothom. Si jo per tú...

JOANA, ab aburriment.

Bé: guárdatho.

NOFRE

Tinch més cor que 'l Damiá.

JOANA

Y aixó ab qué 's menja?

NOFRE

Y quartos... molts més qu' ell.

JOANA, molt cremada.

Au; á tombarla.
Qué t' has cregut? Jo 'n guanyo allá á la mina
trescant ab lo cabás y son meus, ximple.
Y ni 'l Damiá, ni tú, ni cap més home
m' ha fet pendre ni un xavo. Donchs se creya,
malviatje 'l vellot! que á mí se 'm compra
com lo ví y l' ayguardent en la cantina!
Quan te moris de fám, de la butxaca

Fent que se sentin los diners.

m' haig de treure una almosta de pessetas
per tirártela ab fástich per la cara!

NOFRE

Es dir que tú per mí...

JOANA

Ni 't vuy respondre.

NOFRE

Pénsathi bé.

JOANA

Ja está pensat.

NOFRE, amenassant de lo que succehirá.

Joana!...

JOANA

Primer que tú, 'm llensava de la roca
de sant Miquel. Tira pel cap que vulguis.

NOFRE

Te 'n tens de penedir.

ESCENA XII

JOANA, NOFRE, DAMIÁ, després BLASI.

DAMIÁ, ab lo canti.

Aygua.

JOANA

A n' ell: dónali.

Cantant.

«Jo que no puch dormí á la nit...»

NOFRE

Quí te 'n demana? No te 'n vuy.

DAMIÁ

(Qué passa?)

JOANA, seguint ab lo foch.

«...Sino un xich á la matinada.»
Dónam lo canti.

Tira aygua á la cassola.

DAMIÁ

(No 'm fá goig el Nofre:
sempre ab la Joana!)

JOANA

(Malehida llenya!
Mullada; es clar) Au, llenya.

NOFRE, á Damiá.

Això á tú: corre.
Pórtali llenya que es á tú á qui 't mana.

DAMIÁ

Ves que no te la clavi en las costellas.

NOFRE

Apa, valent. Pts! Té de neixe encara
qui 'm posi la má assobre.

Damiá prén un branquilló del foch y ab ell encén lo cigarro.

DAMIÁ

Me fás llástima.

Llensa 'l branquilló.

Te deixo per lo qu' ets.

Entra Blasi portant llenya á Joana ajudantla á avivar lo foch. Fa petar la llenya, sentintse del públich lo soroll al trencarla.

NOFRE

Per só, quan vulgas.
Ja saps hont soch.

DAMIÁ

Mes val que 't consumeixin
las babarotas de la Joana. Mírat.

Posantse una má estesa al nas.

NOFRE

No hi fá rés: ja sabém qu' es per tú sola.
Joana, quan vos caséu?

Riu estrepitosament.

DAMIÁ

Nofre... no 'm busquis.

Torna á riure Nofre.

JOANA, á Damiá.

No sé perque 'n fás cás.

NOFRE

Si tú l' ajudas
es clar que 'm fará mal. Pobret!

DAMIÁ

Reira!...

NOFRE

Au!

BLASI, ab un salt posantse en mitj dels dos.

Damiá!

ESCENA XIII

JOANA, DAMIÁ, NOFRE, BLASI. QUIM, MANEL, venen sense portar rés. Tots contenen las barallas.

QUIM

Ja hi som!

NOFRE

Déixal.

DAMIÁ

Hont lo trobi!...

NOFRE

Ja ho saps.

BLASI

Prou.

JOANA

(Quan los veig axís voldría
morirme. Axó son bestias! ¡Qu' es ditxosa
qui neix entre personas!)

Blasi se 'n ha endut á un costat á Damiá. Los altres apartats jugan á las xapas.

MANEL

Tira.

QUIM, tirant.

Cara.

JOANA

(Bull de gust. Ah, tastémho. 'S sent lo bitxo.)

BLASI

Mestressa, qu' hem de fer?

DAMIÁ

Que está?

JOANA

Li falta...
un bull: igual que á tú.

MANEL

Creu.

QUIM

Cara.

MANEL

Plega.

JOANA

Los plats: que fá una olor...

BLASI

Au, que ja 'ns cridan.

Nofre, Manel y Quim hi duhen lo plat y ella 'ls hi omple.

QUIM, á Manel pel joch.

Estém en paus.

NOFRE

No hi miris: posa, posa.

JOANA

Un altre: tú.

A Damiá.

DAMIÁ

Pósahi á n' ell: jo 'm quedo
la cassola.

BLASI

Es per mi, que jo us regalo
el conill. Bó!

JOANA

Y ara 'l meu plat: vosaltres

Posahi ella.

ja us compondréu.

MANEL, *per lo conill, menjant.*

A punt.

DAMIÁ, *agafant la cassola entre ell y Blasi.*

Vuy la cassola,
que la Joana ho ha cuyt.

BLASI

Jo he fet lo gasto.

DAMIÁ

Ja veurás, noy...

BLASI

Que no!

DAMIÁ

Mira que!...

BLASI

Déixala.

DAMIÁ

Déixala tú!

BLASI

Que 't faré mal!

DAMIÁ

Au!

NOFRÉ. Tots s' interessan per las barallas.

Vaja!

Joana agafant ab las duas mans un llarch tronch parteix pel mitj d' un cop la cassola.

JOANA

Ja veurás, jo ho arreglo. Té!

TOTS

Oh!

MANEL

Per terra!

JOANA, rihent fort.

Com s' han quedat!...

BLASI, s' ha sorprés, després esclata en una rialla.

Ens está bé.

DAMIÁ, molt cremat.

Reira!...

JOANA, avolotada.

Bon profit, noy.

Tots riuhen de véurel tant cremat.

DAMIÁ

T' escanyaré! Apartéuvos.

ESCENA XIV

GERMÁ ALBERT, JOANA, DAMIÁ, NOFRE, BLASI, MANEL, QUIM. Se vá fent fosch: al ser á milja escena es nit.

BLASI, avisantlos.

Germá Albert!

Sorpresa general.

GERMÁ ALBERT, renyantlos tristament.

Barallantvos? Y aquí dintre?
No sabéu qu' es ma casa aquesta cova?

Mentres pregunta, tots se miran no gosant respóndreli. No ha vist á Joana.

Oberta está á tothom, de dia .. y sempre;
mes no per odis

Pausa.

Y quí sou vosaltres?

Pausa.

Ah, ja us conech: minayres d' aquí vora.
La pobre gent! Plegavau de la feyna
y aquí heu vingut que us ha sobtat la pluja.

Pausa.

No es aixís?

BLASI, á qui s' ha dirigit directament.

Sí, senyor.

GERMÁ ALBERT

Y per que ara
encesos de coratje us embestíau
dos de vosaltres?

Pausa.

Jo us he vist. Cert qu' era
per cosa de no rés.

Pausa.

Per qué bregavau?

Tots callan.

Prou, companys meus, que hi ha en la nostra vida
dintre del pit ab qui bregá á tot' hora.

Pausa.

Mes com calléu? Es que us fá por ma cara?

Moment de silenci interrom ut per una rialla de Joana.

(Una dona aquí ab ells! Y qué atrevida!)
Quí es aqueixa dona? Será esposa...
ó germana d' algú d' entre vosaltres...
Responme tú: qué us es aqueixa dona?

BLASI

Vá ab aquell.

GERMÁ ALBERT

Li es muller? Li es...

Riuhen. Joana está molt séria.

(Tots riuhen!)

Oh, Deu meu!

A Joana.

Vina; acóstat.

NOFRE

Jo?

GERMÁ ALBERT

Ella, ella.

JOANA

A mí?

GERMÁ ALBERT

Sí.

Ella dubta en anarhi.

QUIM, á Joana.

Veshi.

GERMÁ ALBERT, ab pena.

(Y es ben noya.) Digas...
ab qui vás?

JOANA, després de mirar á Damiá.

Tota sola.

GERMÁ ALBERT

Sola?...

Se la queda mirant compadit: ella baixa 'ls ulls mitj rihent avergonyida.

MANEL, á Quim á mitja veu.

Se torna
vermella.

QUIM, á mitja veu á Manel: rihent.

Cá! La Joana?

GERMÁ ALBERT

Donchs tos pares...
com te deixan?...

JOANA

Mos pares?... Soch bordeta.

Torna á riure.

GERMÁ ALBERT

No rigas. Oh!...

JOANA, rihent més.

Si 'm mira aixís. Tan sério!

GERMÁ ALBERT, mirántsela ab fonda tristesa y dihentli á mitja veu com si s' ho digués á ell mateix.

Desventurada! En mitj de la vergonya!...
Tant jove, y ja perduda!... Al fons del vici!...

JOANA, ofesa.

Això ja es massa! Noys, anémsen! Apa.
Ves que vol l' homenot!

MANEL, per los plats de menjar. A mitja veu.

Espérat, dona.

QUIM, id.

Donchs y això?

NOFRE

Germá Albert, que 'ns deixaría
acabar lo sopar? Tot just hi éram...

GERMÁ ALBERT

Sí, bona gent: lo que vulguéu. Es vostra
la barraca. Seguíu.

JOANA, á Blasi. Cremada.

Té 'l meu plat: ménjatel.

BLASI

Y tú?

JOANA

No 'n vuy: m' ha fet rabiá' aquest home.

La Joana s' assenta prop del foch.

BLASI

Damiá, partímsel; vaja.

DAMIÁ

'M diu mal geni
y soch més bó...

MANEL, per lo menjar.

Qu' es fret!

GERMÁ ALBERT, *treyentse un panet del sarró.*

Sols puch donarvos
aquest pá.

BLASI

Oh, no fassi ..

NOFRE

Cá.

GERMÁ ALBERT

Prenéulo.

BLASI

Gracias: si ho vol...

JOANA.

(Pts! ¡L' home! Fá una lliura.
Ja pot fé 'l generós; com no hu afanya.)

GERMÁ ALBERT, *ab tristesa y bondat.*

Deixéume entre vosaltres que m' assegui:
vinch mort de fret y 'm crida aquesta flama.

MANEL, *á Quim.*

Pregúntali.

Al anar Germá Albert á prop del foch Joana fuig á la part contraria.

QUIM, *á Blasi.*

Aixó tú.

BLASI

Digui; y perdoni:
es cert que vé d' Huriaga?

S' ha d' anar notant lo terror creixent dels minayres.

GERMÁ ALBERT

Sí.

DAMIÁ

Hi ha 'l cólera
á Huriaga? Es que així 's diu.

GERMÁ ALBERT

Avuy moriren
dos d' aqueix mal.

NOFRE

Y 'l cólera... es ben cólera.

GERMÁ ALBERT

Y tal si ho es!

QUIM

Y diu que s' encomana?

GERMÁ ALBERT

Ben cert.

MANEL

Y no té por?

NOFRE, *á Manel.*

No 'n parlém: déixaho.

GERMÁ ALBERT

¡Por de morir?! Vinch d' enterrarlos ara...

DAMIÁ

Vosté!

NOFRE

Qué diu!

GERMÁ ALBERT

A dintre de la fossa
han baixat en mos brassos; y la terra
aquella aixada 'ls hi ha tirat assobre.

NOFRE

(No 'n vuy més d' aquest pá.)

MANEL

Qu' es tart!

QUIM

Jo acabo.

BLASI

Mes vosté está molt groch.

GERMÁ ALBERT, mitj rihent per dissimular.

Es fret. Deixaren
los cadavres, y tots, la parentela,
tothom s' estava lluny: y la fatiga
d' obrir jo sol la terra ara la trobo.

NOFRE

Anémsen.

Tot fingint que no notan son estat s' aixecan y van marxant.

GERMÁ ALBERT

(Ah, Deu meu!)

BLASI

(Cert que té 'l cólera.)

QUIM

Miréusel quin posat.

GERMÁ ALBERT

(Ah, lo de sempre!
M' ofego!)

MANEL

Bona nit.

BLASI

Bona nit. Gracias.

JOANA

Que no 'l veyéu? Está malalt.
Ab interés creixent. Ells no la escoltan.

QUIM

No.

NOFRE

Resa.

JOANA

Tú. Damiá.
Cridant aussili al un y al altre. Totsván sortint.

DAMIÁ

Es fret.

JOANA

¡Que no tenîu entranyas?!

BLASI

No es rés.

JOANA

Manel!
Tots ja son fora.

ESCENA XV

GERMÁ ALBERT, JOANA, que ha corregut á socórrel.

JOANA

S' está morint! Pobre home!
Germá Albert!... Potsé es mort! Las malas ánimas!
Germá Albert! Ay Deu meu! Y tots son fora!
Sosteninllo en sos brassos.
Oh, 'l desgraciat! Es fret! Y no respira.

Ah! 'l cor glateix! Si que glateix! Salvatjes!
Deixarlo aixís! Ha sospirat! Callémse.
Pts!... Que contenta estich!

Joana 's treu 'l mocador del coll y l' embolica al de Germá Albert com si cuidés un nen.

Aixís! Encara
que m' hagués de morir no 'l deixaría!

Mirántsel complascuda com torna á la vida.

Oh! Aquí 'l pobret tot sol com una bestia!
Vá á obrir los ulls!
Ja 'ls obre. Pts!

Parla Germá Albert ab la mirada estraviada com pres de desvari. Joana de cop se 'l mira estranyada, ribent al últim.

GERMÁ ALBERT

Ah! ¡Tornas?
¡Has deixat lo sepulcre pera véurem?
¡Qui t' ha estroncat la sanch de la ferida?
¡Me tens pietat á mi, que vaig clavarte
lo punyal dintre 'l cor?... Párlam!... Perdónam!
Jo vuy lo teu perdó, que t' estimava;
que per tú vaig morir quan tú morires;
y en mon pit no hi ha rés: qu' es una fossa!

Rial'a estrepitosa de Joana. Germá Albert desperta al sentirla.

JOANA

(Per que he rigut! Pobre home! 'M tinch malicia!)

GERMÁ ALBERT

Hont me trobo? Deu meu! Ah, si: en ma cova.

JOANA. (Ab por y enconjiment.)

Germá Albert...

GERMÁ ALBERT

Oh! Quí es? Quí? (La perduda!)
(Ab rudesa.)

Que fás aquí? Per qué has vingut?

JOANA

(Té: 'm renya.)

Pausa. Germá Albert comprén lo que ha passat.

GERMÁ ALBERT

Ah! 'Ls minayres hont son?

JOANA

Tots se 'n anaren.

GERMÁ ALBERT

Y tú?

JOANA

Jo, m' he quedat. Tenen pó' al cólera.

GERMÁ ALBERT

Jo?

JOANA

(M' ha escapat: he dit una ximplesa.)

GERMÁ ALBERT

(M' han cregut contajiat, y per salvarse
tots han fugit. La humanitat, quin monstre!)

JOANA

Y... cóm está?

GERMÁ ALBERT

(Té: aquesta... qui ho diria.
Ella sola...)

Cau 'l mocador de las espatllas de Germá Albert.

JOANA

Ah, no; abriguis.

GERMÁ ALBERT, prenent lo mocador de las mans d' ella.

Dóna, dóna.

JOANA

(Pobret!)

GERMÁ ALBERT

Y tú... com es que no fugires?

JOANA

Jo no tinch por á rés.

GERMÁ ALBERT

A rés? Ni al cólera?

JOANA

No.

GERMÁ ALBERT

'S moren tots.

JOANA

Qué hi fá!

GERMÁ ALBERT, ab interés creixent.

No 't plau 'l viure?

JOANA

Forsa.

GERMÁ ALBERT

Donchs ets felís vivint com ara?

JOANA

Pts! Ni jo ho sé Hi visch.

GERMÁ ALBERT. Pausa. Se la mirá fixament.

Fás... molta llástima.
Sens respecte per rés: dona... dolenta;
al llot cayguda...

JOANA, cremada.

Qué vol dí? En ma vida
he fet mal á ningú! (Qué vol!)

GERMÁ ALBERT. Se la queda mirant. Després ab cert afecte y severitat, parlant poch á poch.

Ves ara.
T' ho estimo molt més del que ho pots creure,
tú que ho fás tot aixís, á la ventura.
Ves, y que Deu t' ho pagui.

Li dona 'l mocador que ella no prén encara.

JOANA

Mes si 's troba
malalt, que jo ho conech.

GERMÁ ALBERT, per son pit.

Es d' aquí dintre
lo meu mal: no hi ha por. Fá temps que 'l tracto.
Gracias.

Per lo mocador que are prén la Joana.

JOANA

Donchs .. bona nit. (Faig mal deixantlo
com está)

GERMÁ ALBERT

(Té bon cor.)

JOANA

(Plou. Bé, que plogui.)
Per un si acás me quedaré allí fora
fins á demá al matí Jo estaré alerta:
sols que aixequi la veu haig de sentirlo.

GERMÁ ALBERT, ab molt interés.

No, torna: aquí al costat. Asséute y cóntam
qui ets; la teva vida, ta infantesa..
Sols Deu 'ns sent y vuy saberla tota.

JOANA

Vol pendre 'l mocador?...

GERMÁ ALBERT

No cal.

JOANA

Abriga.

GERMÁ ALBERT

No.

JOANA

Ni may!

Llensantlo á terra cromada.

GERMÁ ALBERT

Cull-lo.

JOANA, *li torna á donar: ell lo prén.*

Es que es de llana, y...

GERMÁ ALBERT

Conta.

JOANA

Oh!... Si no se 'l que diga.

GERMÁ ALBERT

D' altres dias:
de lo que 's pert al lluny que un somni sembla.

JOANA

Al lluny. . al lluny... Que 'n fá de temps! Recordo
quan era... aixís, en un ceguet que 'm duya
de poble en poble Diu que vá trobarme
en un camí plorant, tota nuheta,
dintre... de qué diría? Dintre un' arna
que havía estat d' abellas Gent de broma
degueren sé 'ls meus pares. Vá morirse
lo cego, un dia: y no sé com, vaig véurem
en una casa de pagés, tornada

ja una gran cosa. A que no ho endevina?
Me ván fer la porquera! Ja manava!
Los meus amos tenían una filla
si fá no fá la meva edat, pobreta!
un xich esguerradona de la espatlla.
Quina llástima 'm feya! No creixía
y jo anava espigantme!... Donchs á voltas,
quan hi pensava, per no ferli pena
fins m' encongía al seu costat. La pobre!
Prou que hauría volgut ésser com ella!
Donchs creuría que 'ls amos me llensaren
perque feya més goig? La gent ho deya.
Me ván pendre després en altra casa
d' allá als voltants, y ja vaig ser més d' upa:
vaquera me ván fer! Jo no m' hi veya:
no era tot hu, manar garrins ó vacas!
Y sempre aixís pujant, fins avuy dia
que meno... homes: y tant poch ells valen
que quan hi penso crech que he anat á ménos.

GERMÁ ALBERT, s' aixeca violentament y torna á sentarse reprimintse.

(Me fá mal!)

JOANA

No he dit rés: deixémho corre.
(Quín home!) Vuy fe 'l riure, y té: s' enfada.)

GERMÁ ALBERT

Y no has sentit aquí... náixer ben pura...
una flor?... May? May en la vida? Parla.

JOANA

El qué?

GERMÁ ALBERT

No has estimat?... Amor de l' ánima!

JOANA, ab senzillesa.

Estimar... estimar... Cóm?

GERMÁ ALBERT

Com s' estima.
D' un afecte que posa y treu cadenas,
que 'ns fá bons y 'ns fá creure que en la vida
ho es tothom com los ángels...

JOANA

Sí, sí.

GERMÁ ALBERT

Y 'ns deixa
tot un mon de sospirs No ho sabs?

JOANA, s' ha anat entristint.

Bé massa.
Mes, ah, giri full, giri: 'm posa trista.

GERMÁ ALBERT

(Hi ha un raig de llum potser entre sas ombras!)
Parla.

JOANA

No, y no!

GERMÁ ALBERT, ab interés creixent que deixi compendre la naixensa de sa passió per aquella dona.

Que parlis! Com si estessis
devant d' un sacerdot!

Contrariat al veure 'l silenci d' ella parla despreciatiu.

Vergonya y vici!
Qué més pot ser?

JOANA, picant de peus enfadada.

Donchs no senyor! Ay, l' home!

Miréusse que 'm recrema! Sempre, sempre
aixís, com si jo fós qualsevol cosa!

Ab tristesa creixent acabant en llarch plor.

Donchs m' he estimat un nen, y me l' estimo;
y això que es mort, ho sent? Y pera véurel
un altre cop si pogués ser n' iría,
jo, fins al cap del mon de quatre grapas.
Lo pobret! Si fá un mes que l' estrenyía
dins dels brassos, aquí! Miris, sa mare
travallava al carbó, vá quedar viuda
ab lo noy d' un anyet, y tanta angoixa
sentí per lo marit, un dropo, que ella
caygué malalta, no 's cuidá la pobre,
y tururut, un dia la enterrárem.
Y jo 'm vaig apropiar la criatura
Qu' era felís ab ella! El Damiá, 'l Nofre,
tots los vaig treure lluny! Arri, á camparla!
Li cantava cansons, fins l' adormía
ab uns goigs que no sé d' hont vaig apéndrels.
Lo duya en un cabás dins de la mina,
y travallava més quan me mirava!...
Lo fillet del meu cor! Com las manonas
aixecava cridantme! Jo hi corría,
li feya un bigotás ab mos dits negres
y 'l pit aixut fins li posava als llabis
menjántmel á petons, rihent com boja!...
Mes se vá enmalaltir, y allá una tarde
rigué tot trist mirantme, la carona
decantá sobre meu, y jo 'm vaig creure
que 's dormía 'l pobret!... Me l' arrancáren
uns mals cors al fillet de mas entranyas!

GERMÁ ALBERT, sumament emocional per lo sentiment de Joana que revela la bellesa de la seva ánima. Parla ab molta vehemencia.

Plora, plora! No sabs quina alegría
me fán las tevas llágrimas! Jo 'm creya
que eras no més pilot de fanch ab vida.

Al veure la exaltació de Germá Albert Joana, estranyada, suspén lo plorar, posantse séria.

Plora, amárat en plor. Hi ha en tú una espurna
de foch del cel. Demana á Deu que inflami
ton cor Tú has de ser bona: oh, si, agenollat
y prega; prega!

Joana se 'l mira sorpresa. Ell li parla ab imperi en mitj de la exaltació de que está possehit. Joana s' agenolla.

De genolls! Despértat:
ja prou ab ton passat! Jo vuy salvarte,
per tú! Per mí: que aquí una veu m' ho crida!
Deu, jo la vuy salvar! Que jo la salvi!
Per mos torments, senyor!

JOANA, esclata en una riallada.

Si 'l Damiá 'm veya!

GERMÁ ALBERT, ab fréstega indignació agafantla pe 'l brás.

Ah, desgraciada! Aixécat!

JOANA, encara rihent pero mitj confosa.

Jo...

GERMÁ ALBERT

Y no parlis!
Per que has rigut! Es un punyal ton riure!

Joana vól parlar disculpantse ja molt séria altra vegada.

Ni un instant més. No: vésten!

JOANA

Que me 'n vaji?

GERMÁ ALBERT

Sí, no 't conech; no sé qui ets! Ves! Fora!

Joana prén de terra 'l mocador y 'l cistell y se 'n vá poch á poch cap á la sortida de la cova.

JOANA

Servíu als altres. Té: ves com me tracta.

Joana ha sortit.

GERMÁ ALBERT

No dech veure may més á aquesta dona!

JOANA, guaytant per la porta y tornant á desaparéixer rápidament.

Malagrahit!

GERMÁ ALBERT, corrent cap á la porta.

Oh, no!

Tornant al milj espantat de lo que anava á fer.

Deu! Hont anava?

May més! May més! Y aquí morint, sol sempre!

Cau de genolls cubrintse las orellas ab las mans per por de sentir á n' ella.

TELÓ RÁPIT

ACTE SEGON

Lloch montanyench. En últim terme y á la dreta, devallant, la entrada de la mina. També en últim terme sobre unas rocas la porta de la cova de Germá Albert. Pedras per la escena en las que s' hi puga seure. Es en plé dia.

ESCENA PRIMERA

MOSSEN JORDI, ENRICH. Al alsarse 'l teló surten de la cova del penitent y devallan á la escena.

ENRICH

Deu no voldrá que 'l veji.

MOSSEN JORDI

Ja t' ho deya
que no hi fora tampoch. Ca: desde 'l dia
que vingueren minayres es mes fréstech.
Fuig de tothom, pobret.

ENRICH

Mes de nosaltres?...

MOSSEN JORDI

No; de nosaltres no.

ENRICH

Donchs jo 'm figuro
que 'ns tracta com á tots. D' aquella tarde
que 'l vaig coneixer, fará quinse dias,
ni rastre en lloch: mateix que si la terra
l' hagués dragat.

MOSSEN JORDI

Si, es cert.

ENRICH

Y tres vegadas
qu' he pujat pera véurel. Jo li juro
que será l' últim cop. Cánsat, rebéntat
per aquestos brenyals... Y tot just ara
en que cal que 'ns cuydem. Vida tranquila,
y res mes, oncle. Y sia 'l que Deu vulga.

MOSSEN JORDI

Ja tornas ab lo cólera? Es manía.
Lo capatás no ha mort d' axó.

ENRICH

Deixemho!

MOSSEN JORDI

Es clar, com t' has errat.

ENRICH, *rihent*

Be, tant com vulga.

MOSSEN JORDI

Si jo l' he vist morir. Qué 'm dirás home!

ENRICH, *rihent.*

Miréu qu' es prou! Ja puch tenir un títol
y llegir y observar... Si vosté 'l crédit
me l' hagués de fer, oncle! ..

MOSSEN JORDI

Si, aqui 'l cólera;
ab los ayres tant purs.

ENRICH

Jo seré metje
per tothom: per vosté may de la vida.

MOSSEN JORDI

Tu tens estudis, noy: y jo esperiencia.

ENRICH

Voste sap lo que té? Por.

MOSSEN JORDI, ressentit.

Tant si es cólera
com si no ho és, cumpleixo: y mentres visca
tinch de cumplir mon ministeri sempre.

ENRICH

Be, oncle, no s' enfadi.

MOSSEN JORDI

Bo!

ENRICH

Y escolti.
No visca d' ilusions: tres de la mina,
tres, han mort d' aquest mal; y entre ells s' hi troba
lo capatás qu' hem enterrat suara.
Y no hi ha mes; tiri pel cap que vulga.

ESCENA II

MOSSEN JORDI, ENRICH, BLASI.

BLASI

Deu 'ls guart. No 'm coneix?

ENRICH

Prou: lo minayre...

BLASI, molt afligit.

Si, soch aquell aqui li va dá 'l duro.
Y com qu' es metje...!

ENRICH

Digas.

BLASI

Donchs voldria...
que 'm mirés.

ENRICH

Que 't fa mal?

BLASI

Voste qu' es metje:
que jo, pobre de mi...

ENRICH

Que 't sents?

BLASI

Res, ara

ENRICH

Y donchs?

BLASI

Oh!...

ENRICH

Parla.

BLASI

Y be... qué s' hi faria?

ENRICH, *rihent y tambe Mossen Jordi.*

Qué vol dir tot això? Que no 'l sent oncle?

BLASI

Es qu' ells han mort de lo mateix; y miris:
jo tambe 'm moriré

MOSSEN JORDI

No 'l sé compendre.

ENRICH

Qui ha mort, y de qué ha mort. Mirat que 't planto
si no parlas ben net.

BLASI

Es que á las minas
ja n' han mort tres: y 'ls tres de beure l' aygua
que raja de la font d' aqui á la vora.
Y tot ho fá aquell home...

Senyalant la cova de Germá Albert.

MOSSEN JORDI

Oh!

BLASI

Qu' enmatzina
l' aygua, perque 'ns morim, y altra vegada
quedi sol aqui.

MOSSEN JORDI

Com!

ENRICH

Deixil dir, oncle.

BLASI

Jo no ho sabia y he begut del aygua!

MOSSEN JORDI

Y com ho saps?

BLASI

Per qu' ells han mort.

ENRICH

Gran prova!

Infelis!

MOSSEN JORDI

Ell es bo! Quina calumnia!
Saps que son eixas morts? Donchs son un cástich
qu' envia 'l cel!

BLASI

Si, prou: com som gentota...
per voste! Mes per Deu som com los altres.

MOSSEN JORDI

Atrevit! Hont s' es vist!...

ENRICH

Ves: omple un canti
d' eixa font... qu' enmatzina. Au, depressa!

BLASI

Es que...

ENRICH

Veshi!

BLASI, tot amenassant la cova ab la ma y sortint.

Ah. 'l mal home!

MOSSEN JORDI

Això es horrible!

Y al pobre germá Albert n' hi faran una.
Ja veurás á la trona jo 'l diumenge!

ENRICH

Ells tampoch ho han cregut que sia 'l cólera
y la causa han buscat.

MOSSEN JORDI, *per Blasi.*

Convé convencel...

ENRICH

Ara déixal per mí.

BLASI, *porta 'l canti sostingut ab un bastó que ha ficat en l' ansa per no tocarlo.*

Aqui te 'l canti.

ENRICH, *prenentli y bevent.*

Dómel.

BLASI

No 'l toqui! Ah! Qué fa? No begui!

MOSSEN JORDI

(¡Quanta ignorancia!)

BLASI

(No te por!)

ENRICH

Ja 'm sento
aqui unas pessigollas!. .

BLASI

Que! Del aygual?.

ENRICH

Ay, morirem plegats! Vina, abrassemse!

BLASI

Mare de Deu!

MOSSEN JORDI, *rihent.*

Enrich...

ENRICH

Tonto, ruch, ximple!
No te 'n donas vergonya? Jo 'm pensava
qu' eras tu un gran xicot; y fins volia
tréuret d' aquí per ferte... un altra cosa:
general, bisbe... que sé jo. Mes ara
quédat á menjar terra.

BLASI

Es qu' ells ho diuhen:
y jo, veurá...

MOSSEN JORDI

No 'ls creguis.

ENRICH, *li ofereix lo canti.*

Vaja: un trago.

BLASI, *no 'l pren: dubta.*

M' ho promet que no mata?

ENRICH

T' ho prometo.

BLASI, *lo va á pendre y s' hi repensa.*

Y vosté?

MOSSEN JORDI

També, home.

ENRICH

Apa. Ánimo.

Ja l' ha pres.

BLASI

Si. Mes vosté una mica mes.

L' ha tornat avans de beure, á Enrich.

ENRICH

Prou, home.

Beu Enrich.

MOSSEN JORDI

Ja ho veus.

BLASI, torna á pendre 'l canti.

No 'n parlem mes.

MOSSEN JORDI. Blasi ofereix lo canti á Mossen Jordi.

Tu.

BLASI, á Mossen Jordi.

Begui, begui:

Enrich riu fort.

no fassi cumpliments. Oh, 'm toca l' últim.
Ans que 'l senyor rector! de cap manera.

Beu Mossen Jordi.

ENRICH

Veyam ara.

BLASI, olora l' aygua; y li diu a la orella de Enrich ab molt misteri.

Esta cert? Recert?

ENRICH, Cridant.

Te: un duro.

Ja ho veus si n' estich cert.

Lo va á pendre. Enrich retira la ma.

No: primer l' aygua.

Beu Blasi.

MOSSEN JORDI

Per fi.

ENRICH

Ja estás perdut!

BLASI, *deixant caure 'l canti.*

Reyna santíssima!

Rialla de Enrich y de Mossen Jordi que dura bona estona. Entre tant Blasi queda parat.

Eh que no 'm fará mal?

ENRICH

Pensa en lo duro,
y no hi ha por.

BLASI, *se 'n va avergonyit.*

Estigan bons.

MOSSEN JORDI, *rihent molt tots dos.*

Pobre home!

ENRICH

Ja 's creya mort.

ESCENA III

MOSSEN JORDI, ENRICH Y GERMÁ ALBERT, *que ve de la montanya.*

MOSSEN JORDI, *a Enrich.*

Ah! Germá Albert.

ENRICH

Si: y baixa.

GERMÁ ALBERT, *al venre gent vol entornarsen.*

(Gent aqui! Per tot gent! Fins dintre terra
no estaré sol!)

ENRICH, *á Mossen Jordi.*

Se 'n va.

MOSSEN JORDI, cridantlo.
Germá Albert!

ENRICH, á Mossen Jordi.
Torna.

GERMÁ ALBERT, devallant.
Ells. M'han vist. Oh Deu meu! Perque no 'm deixan!)

MOSSEN JORDI, á Enrich.
Qu' está cambiat!

ENRICH, á Mossen Jordi.
Tal vida...

GERMÁ ALBERT, saludantlo.
Mossen Jordi...

MOSSEN JORDI
Quant temps sens véurel!

GERMÁ ALBERT, á Enrich.
Jove...

ENRICH, a Germa Albert.
Si agravía
nostra presencia...

GERMÁ ALBERT
En qu' es que puch servirlos?

MOSSEN JORDI
Molt al revés: es que ára som nosaltres
qu' á vosté servirém.

GERMÁ ALBERT
A mi!... Allá 's trova
Lo cel.
qui 'm por servir llensantme de la terra.
Dels homes no vuy res: que tots m' olvidin

com jo 'ls olvido á n' ells. Que quan m' adormi
no 'm desperti may mes; això voldria:
ó que 'm dragui un abisme, un llamp m' arbori,
se m' enduga un torrent ó un roch m' esclafi!.

ENRICH, ressentit de sas paraulas.

Germá!...

MOSSEN JORDI, id.

S' ha ofes?

GERMÁ ALBERT

Perdonin. Jo 'ls demano
que 'm tractin com leprós, y al véurem fújin.
Rodéjinme tant sols de neus eternas;
que tot me fa estremir: l' aygua que corre,
lo vent sobre la fulla, 'l gall que canta,
lo rastre de la serp, tot lo qu' es vida!
Vuy soledat, vuy fosca, vuy silenci!
Per tot, per tot: afora y aquí dintre.
Dintre d' ell.

S' ha assentat Germá Albert en una roca cubrintse la cara ab las mans.

ENRICH, á mitja veu.

Oncle, aném.

MOSSEN JORDI

No, ara no.
A Germá Albert.
Si jo compendre
hagués pogut que 'l que voste volia
era un lloch per matarse, li asseguro,
no li hauria ensenyat aquestas rocas.
Germá Albert, Deu 'ns mana fem per viure.
Lo suicidi es un crim: y vosté, creguim,
se suicida seguint eixa conducta.

ENRICH

Ni 'l sent. Déixil.

MOSSEN JORDI

No tal: y menos ara
qu' es tant odiat. No has vist com s' imaginan
qu' ell la mort ocasiona dels minayres?

GERMÁ ALBERT, ab gran interés.

Han mort minayres?

ENRICH

Tres.

GERMÁ ALBERT, ab certa ansietat.

Ah! No ho sabia.
Párlin.

MOSSEN JORDI

Y es lo pitjor, que per ells l' aygua
la enmatzina vosté.

GERMÁ ALBERT

(Qui sap si es morta!)

MOSSEN JORDI

Convé qu' es guardi; qu' ells...

GERMÁ ALBERT, sens escoltar lo que á ell s' refereix. A Enrich.

Y eixos morts, diguin:
son .. homes?

ENRICH

Hi ha una dona.

MOSSEN JORDI, á Germá Albert.

Si á ma casa
vol venírsen...

GERMÁ ALBERT, anant á son desitj.

Els morts! els morts! Qui eran?

ENRICH

Lo capatás...

GERMÁ ALBERT

No: ella.

MOSSEN JORDI

Una mossota

ENRICH

Va ser lo cas primer.

GERMÁ ALBERT, fixant en Enrich la mirada volent que seguexi.

Lo primer... Conti!

ENRICH, sense ironia.

Es que algú li interessa?

GERMÁ ALBERT, ab rudesa. Molt violent.

M' interessa
tothom en aquest mon. Visch entre 'ls boscos;
mes no arran de las feras. Tinch entranyas
com las tenen vostés: no soch un monstre,
y encara sé plorar... si no sé riure,
que he renunciat als goigs mes no á las penas.

MOSSEN JORDI, volentlo calmar.

Germá Albert ..

ENRICH, id.

No: per Deu!...

GERMÁ ALBERT, despedintlos severament.

Que 'l cel los guie.

ENRICH

Pero...

GERMÁ ALBERT

Ja prou, senyors. Molt bonas tardes.

Germá Albert se 'n va poch a poch cap á la esquerra no arribant a desapareixer. Mossen Jordi y Enrich surten per la dreta.

MOSSEN JORDI

Nos ha deixat.

ENRICH

Donchs no ho entench: li juro.

GERMÁ ALBERT

(Y com saber lo nom d' aqueixa morta!

Pausa. Torna al mitj de la escena.

Mes perque m' he agraviat? Ni m' ho esplico.

Per Mossen Jordi y Enrich.

Encara 'ls veig allá. Que 's poden creure?
Hi vaig perque me 'l digan.

Camina algunas passas en la direcció que ells han prés.

No, no goso.

Pausa.

Ab despreci.

Ah! Que 'm fá aqueixa dona! Si ha mort ella,
tant de bé li ha fet Deu: axó 'ls minayres.
Que hi pensin sos companys, y que la plori
aquell Damiá que de sos goigs vivía.
Y si ella no es la morta y viu encara!
Val més que sobre d' ella 'ls cuchs pasturin
que no la boca babejant d' un monstre!

Pausa.

Quí sap si ha mort cridantme penedida!...
Quí sap si s' ha vist sola, abandonada,
ella, que 'm vá socorre, qu' es tant bona...
No, bona no! Deu meu!

Pausa. Marcada agitació.

Ah, quína angunia!

Altre pausa: de cop s' aixeca resolt.

Jo vuy saber qu' es d' ella. El dubte 'm mata.
No més saberho: y quan lo sol se ponga
fugir d' aquesta terra que m' espanta!

Surt estremament agitat, per la dreta.

ESCENA IV

MANEL, QUIM, després NOFRE y després BLASI. Venen per la esquerra tots ab los sistells del menjar. Algúns ab bots, mantas, cabassos, etc.

QUIM

Apa, noy; que juguém? Tením mitj' hora
ans no toqui la esquella.

MANEL

No tinch cuartos.

NOFRE

Ola, minyons.

MANEL

Juga ab aquest.

NOFRE

No jugo.
Encara no hem cremat aquella cova?
Si li deixém lo niu, veurás nosaltres
com hi caurém.

BLASI

Y estás segur que siga
ell quí mata als companys?

NOFRE, á Quim. Despreciátiu per lo seu duble.

Té, aquest: esplícali.

BLASI

Donchs are jo no ho crech. Aixó es lo cólera,
que 'l metje m' ho ha dit; y ell deu saberho.
Diuhen qu' entra pel nás la malaltía

MANEL

Noy, quina sort pels xatos!

NOFRE

Jo ab un arma
ho acabo tot seguit.

QUIM

Ell que segueixi.
Jo ab un altre que mori no m' aguanto.

NOFRE

Es que hi ha molt pitjor; que fins me penso...
qu' es bruixot.

QUIM

Cá!

BLASI

Aixó encara.

NOFRE

Y que á la Boja
l' ha embruixada.

MANEL

A la Joana? Estás de gresca

QUIM

A n' ella no la embruixa ni 'l dimoni.

BLASI

Ella fora capás, si s' hi posava,

d' embruixarnos á tots. Y ara que hi penso:
á tú, á tú t' ha embruixat.

NOFRE

A mí?

BLASI

Darías...
perque fos teva ..

NOFRE

Jo? Ni aixís. La Joana!
Mes espliquéume això si no es de bruixas.
Sabéu 'l vespre?... El del conill...

BLASI

Sí.

NOFRE

Ella
se vá quedar...

MANEL

Sí, prou.

QUIM

Y tots fugírem,
per por...

NOFRE

Donchs d' aquell dia que la Joana
no está per rés ni per ningú. Vá rompre
de cop ab lo Damiá. Y fins... la he vista:
Ab misteri.
fins plora.

QUIM

Cosas d' ella.

BLASI

Si igual feya
quan morí 'l nen.

QUIM

Sí prou: parlava sola ..

BLASI

Vá passar cuatre dias que semblava
una santa de guix.

NOFRE

Es qu' en fá quinze:
y al Damiá y á tothom treu á morradas.

MANEL

Es boja.

NOFRE

Aixó son bruixas. Aquell home...

ESCENA V

DAMIÁ, NOFRE, BLASI, QUIM, MANEL. Després minayres homes y donas ab cistells, cabassos, etc. Van venint poch á poch esperant l' hora d' entrar á la mina. S' agrupan assí y allá per la escena.

DAMIÁ

Ola. Qué feu?

Sempre molt bruscot.

BLASI

Com tots: esperant l' hora
d' anar á dintre.

DAMIÁ

No han tocat la esquella?

QUIM

No encara.

DAMIÁ, cremat.

Donchs que fán!

NOFRE, ab sorna.

Te 'n passa alguna.
Noy, fás mala carota: ves, no 't cuidis.

MANEL

Si que la fás.

DAMIÁ

Cá: tinch salut per vendre.

NOFRE

O es qu' estás trist: massa que 's veu. Qué 't passa?

DAMIÁ

Jo, trist? Quí es que m' hi troba? Y si son burlas!...

NOFRE

Deixémho corre si t' enfadas.

A Blasi.

Párlali
de la Joana: veurás...

BLASI

Y hont es aquella?

DAMIÁ

Quí?

BLASI

La Joana.

DAMIÁ

No ho sé. Ja no me 'n cuido.

BLASI

Y axó?

DAMIÁ

Me n' he cansat

NOFRE, ab sorna.

Donchs ella conta
que t' ha deixat á tú.

DAMIÁ

Y que vols que diga.

QUIM, id.

Cóm es?...

DAMIÁ

Anéu al botaván!

BLASI, á Nofre que vol insistir.

No 'l busquis.

ESCENA VI

JOANA, DAMIÁ, BLASI, NOFRE, QUIM, MANEL, minayres, homes y donas. La Joana entra ab lo cap baix y s' assenta sola y trista.

DAMIÁ

(Ah! Ja es aquí.)

BLASI

La Joana.

NOFRE, á Blasi per Damiá.

Míral, míral:
té, no li treu 'ls ulls. Ah quina rábia!
Ho diu anant á trobar á Joana.

BLASI

Nofre, no, no.

NOFRE

Joana. Qu' estás trista?

Ella no se 'n adona.

Joana.

JOANA, *sobtada.*

Ah! Qué deyas?

Segueix enrahonant Nofre. Ella ab lo cap baix distreta.

DAMIÁ, *ab ira reconcentrada.*

Blasi, mírat:
si no s' aparta d' ella 'n faré una!
No vuy que hi enrahoni!

BLASI, *á Damiá.*

Pero home,
que vols que hi fassi. Déixals.

DAMIÁ

Es que!...

BLASI, *ficantlo un instant entre 'ls grupos, desapareixent de la vista del públich.*

Vina.

NOFRE, *a Joana.*

Té, veus: si ni 'm contestas. Quant te jugas
que no saps que t' he dit?

Ella distreta.

Joana.

JOANA, *amohinada.*

May callas.

NOFRE, *ab intenció.*

Escolta. Diu en Blasi, si voldríam
menjarnos un conill dintre la cova
del penitent, igual que l' altra vespre.

JOANA, aixecantse.

No, no! May més!

NOFRE

Y axó per qué? Vám riure...

JOANA

Vosaltres que deixáreu aquell home
quan s' estava morint, y gosaríau
tornar al seu devant?! No hi ha vergonya.
Quin fástich tots me féu. Teníu mal' ánima.

NOFRE, ab ironía.

Tú si que hi pots tornar que la tens bona.
Que... no l' has vist may més?

JOANA, tornant a caure sentada.

May més!

NOFRE, rihent ab molta intenció.

Joana...
y qué n' estás de fresca!

JOANA, aixecantse contrariada y anant á seure lluny.

Ay noy, arréglat.

NOFRE, seguintla.

Escolta.

BLASI, té pel brás á Damiá que no 's pot contenir.

No, Damiá!

Los demés minayres conversan en altres grupos sens fixarse en ells.

DAMIÁ, molt agitat.

Ell té la culpa
que no 'm vulga la Joana. Míral, míral.

NOFRE, á Joana ab intenció de que ho senti Damiá

Pensas ab lo Damiá.

JOANA, resolta.

Jo? Gens ni gota.

DAMIÁ

Ah! Prou.

Forfullant en la butxaca per treures un ganivet.

BLASI

Que 't perts!

Tocan la esquella per entrar a la mina. Damiá al veure que Nofre s' ha apartat de Joana per anar á la mina 's tranquilisa.

MANEL

La esquella.

DAMIÁ, al desaparéixer.

(Tens ventura...)

Tothom vá entrant en la mina barrejats homes y donas. Joana ni ha sentit la esquella. Nofre torna enrera y diu á la Joana a la orella.

NOFRE

Vé Germá Albert!

JOANA, aixecantse de sobte com ferida.

Ah! No!

NOFRE, fuig corrent cap a la mina rihent de la broma.

Té: la he espantada!

ESCENA VII

JOANA

Cá: m' ha enganyat. Miréuse, quinas bromas!
Esforsantse per estar alegre.
Mes aixó ha d' acabar, que 'm moriría.
Ves si no 'm moriría! Fora, fora!
Y á trescar com avans, y véurem negres

cara y brassos; y á riure y sempre á riure.
Ves qui més bé en lo mon: jo no tinch pares,

Se vá entristint y acaba per plorar.

ni fills: ni sols un gos que 'm fassi festas!
¿Quí la pot estimar á una perduda!...
Ara 'm vol lo Damiá, 'l Nofre y 'ls altres
per... que tant se me 'n dona; y ells un dia
me llensarán, igual, igual que llensan
á la nit de la festa 'l brot d' aufábrega.

Torna á caure sentada plorant. Pausa. De cop s' aixeca rebatent per terra 'l cistell del que saltan alguns objectes.

Eh! Malviatje 'l mon! Té, ves com ploro.

Fent la indiferenta.

Ni sé si riure ó enfadarme. Semblo
una beneyta. Cá: si hi ha vegadas
que 'm crech així...

Senyantse 'l front.

A fé, á fé. Y ara dígueume
per qué tinch de plorar?...

Riu per forsa y ab lo revés de la má s' aixuga las llágrimas.

Tonta, ximpleta!...
Fins no sé que 'm diria. Eh!
'M faig rábia;
jo... y aquell indiot, la mala cosa,
que no sé que vé á fer per las montanyas.
Que se 'n vagi al dimoni. Miréu: véurel

Al pensament.

y aquí quedársem vá ser hú. Si 'm giro
me penso que ha de ser al meu darrera
guaytantme, l' esparver! Ah!

Joana 's gira espantada.

Hi ha vegadas
que fins sembla que 'm crida aquell mal home.
Perque ho es: que si no, ves si 'm diría...

si soch ó si no soch .. Ni de la cova
m' haguera tret, tirantme, 'l poca latxa,
la porta per la cara. Y retornéulo.

Recullint los objectes escampats y tornantlos al cistell. Vá rápidament cap á la entrada de la mina.

Si hi ha vegadas que .. Aném á la mina.

ESCENA VIII

JOANA, DAMIÁ. *Vé de la mina.*

DAMIÁ

Espérat, Joana.

JOANA

No potser. Tinch pressa

DAMIÁ

Més ne tinch jo y aquí!

JOANA

Qué vols?

DAMIÁ

Parlarte.

JOANA

Ja ho estás fent. Acaba.

DAMIÁ

Per qué 'm giras
la cara? Qué t' he fet?

JOANA

A mí?

DAMIÁ

No, cóntahø.
Si t' he agraviat esplícat; mes no 'm fassis
aquest posat.

JOANA

No 't tinch malicia, créume.
No m' has fet rés: sols vuy cambiar de vida.
No vuy ser més una perduda. Déixam...

DAMIÁ

Oh, no.

JOANA

Déixam passar.

DAMIÁ

No vuy, Joana.
Te tindré un altre cop com te tenía,
esclava, ho sents? esclava. Ma barraca
sent la teva, de dia, á totas horas
subjecta á mon desitj; y aquí, defesa

Lligantla ab sos brassos.

de tothom y de tot com dintre d' ársos!
Y si de grat no 'm vols, meva, á la forsa,
meva ho serás! Sino que Deu me mati!

JOANA, *desprenentse de las mans d' ell.*

Me fás mal! Qué tens urpas?

DAMIÁ, *enternintse fréstegament.*

Joana, mira.
No hi ha remey per mí si ara no tornas,
perque viure sens tú no puch. Me sento
que 'm falta tot quan tú no hi ets, me falta
l' ayre, la llum, la vida! Y, vols saberho?
Jo, 'l de mal cor, l' esquerp, el que 't pegava,

que per mos pares no he plorat ni gota,
com á serp en ma cova m' arrossego
respirant l' alé teu que te 'l deixares;
y com aqui, te mira: ploro, ploro,
perque t' estimo. No ho he sabut fins ara!

JOANA

Damiá, qué fás? Serénat. Si no sembla
que sigas tú!

DAMIÁ

Malehida sía l' hora
que 'm posaren al mon! Qué vols que fassi
perque tornis ab mí? Qué vols? Esplícat.
Que no has sentit que 't vuy, que 'ts meva, meva?!

JOANA

Tot ha acabat per sempre. No m' aturis.

DAMIÁ

No!

JOANA

Primer morta.

DAMIÁ

No! Primer la mina
se m' obri als peus! Una mateixa cosa
tú y jo hem sigut y ho som; qu' es per la vida.

JOANA

Ja no

DAMIÁ

¿Cóm no! Hi ha un altre que goberna
Treyentse 'l ganivet y obrintlo.
entre 'ls dos. Té: aquí está. El coneixes? Míral.
Ab aquest ganivet tú y jo cent voltas
lo pá hem llescat, y cruix lo pá que talla...

JOANA

Qué vols dir?

DAMIÁ

Qué vuy dir? Que si aquest vespre
no vens á ma barraca, allá hont te trobi
te 'l clavaré en lo cor. Y avuy te juro
que aquest te trobará.

Lo tanca.

No 'n passis ánsia.

JOANA

Damiá!

DAMIÁ

Y ja ho saps: tira pel cap que vulgas.

Damiá torna á la mina.

ESCENA IX

JOANA *després* GERMÁ ALBERT

JOANA, *plorant.*

Ab quina cara m' ho ha dit! Semblava
que m' anés á matar. Y no puch viure
may mes ab ell, may mes! Ah desgraciada!
Per que he vingut al mon!

GERMÁ ALBERT. *Ve de la esquerra. S' atura al conéixerla. Passa per radera d ella no volent ser vist.*

(Qui hi ha? Una dona.
Ella! Gracias Deu meu! Ah! Com respiro!
M' ofegava 'l camí... Viu: donchs anemsen.
No vuy saber res mes. Tranquil me trobo.
Que no 'm vegi tant sols...)

JOANA

(Ah, sento passas)

GERMÁ ALBERT

(Esperará á aquell home. Eh!)

Ab repugnancia

JOANA. Aixecantse rápidament trobantse a Germá Albert que passa darrera d' ella.

(El Damiá! Torna!)

Ab tristesa y por, coneixentlo.

No.

GERMÁ ALBERT, ab fingida indiferencia, sense aturarse.

Bonas tardes.

JOANA

(Ell! El que 'm maltracta.
El que tant mal m' ha fet!)

Joana se 'l mira casi girada d' esquena. Ell també; allunyantse pero contenint lo pas.

GERMÁ ALBERT

(Plora.. ó se n' burla?
Es ben capás...)

JOANA

(Ves com se pot entendre:
li tinch malicia, y no li tinch malicia.

GERMÁ ALBERT aturantse.

(Sembla que no pot ser que tingan ánima
las donas com aquesta.)

JOANA

(Y allí dintre
viu ben felís! Oh, ditxós ell! S'acosta...)

Germá Albert va cap á ella resoltament.

Qué voldrá? No 'm fa por! Si ell me matava,
en contas del Damiá, m' agradaria.)

GERMÁ ALBERT

Per qué 't burlas de mi!

JOANA

Jo? Jo me 'n burlo?
Miréu qu' es prou. Me desespera l' home!

Entre plorant y enfadada.

GERMÁ ALBERT

(Per qué he vingut! Fins crech que m' empenyian!)
S' en torna.
(Oh! Al meu repós!)

JOANA

Escolti una paraula.

GERMÁ ALBERT *segueix anantsen.*

No, no!

JOANA *mitj seguintlo.*

'M te odi?
Ell s' atura.
('S para!) Una pregunta.

GERMA ALBERT

Digas, donchs.

JOANA. *No sap que dir d' emocionada.*

Ah!...

GERMÁ ALBERT

Qu' esperas?
Ella va cap á ell.
No t' acostis!

JOANA *aturantse: ab temor.*

No?!

GERMÁ ALBERT

Y acaba.

JOANA

Ah, Perdó!

GERMÁ ALBERT. *Ell s' hi acosta.*

De qué?

JOANA

De véurel ..
de pensarhi... De res!

GERMÁ ALBERT

No se... Mes parla.

JOANA

De mirarlo per tot... y d' aburrirlo!...
Perque jo l' aburresch, tant, tant á voltas
com vosté m' aborreix Y jo, pobreta,
qué li he fet per tan odi?

GERMÁ ALBERT

Odi? Llástima:
y. . res meu: creu Si jo pogués las portas
Ab esplossio apassionada.
t' obriria del cel, mal que la vida
me costés lo lograrho. Estigan certa:
per .. per ma eterna salvació.

JOANA, *ab alegria.*

Daria ..
vosté per mi la vida?

GERMÁ ALBERT. *Molt sever.*

Allá t' espera
lo travall. Prou, prou ja.

JOANA

(L' he ofés!)

GERMÁ ALBERT, contrariat de lo que ha dit.

(Mos llabis
per qué s' obren! Com torno? Ba! Acabemho!)
Li tremola la veu.
Mirat, d' aquí en avant, quan entre 'ls boscos,
ó fent camí al travall me vegis, fúges
sens dirme ni un sol mot: y á aquella cova
no t' hi acostis may mes: ni que 't diguessin
que m' estava morint. Tu allá ab ta colla
bojejant, sent felís á ta manera,
vivint al dia com l' aucell que canta.
Jo, com llagart, fugint dintre la terra
de la vista dels homes; consumintme,
matantme poch á poch: tota ventura
ofegantla al brotar. ¡La papellona
clavada d' una agulla, es la meva ánima!

JOANA com encisada l' escolta.

Oh si!

GERMÁ ALBERT ab tristesa.

Mes no m' entens! Com pots enténdrem!
Vesten, ves al Damiá, qu' ell sap parlarte.

JOANA ab espant

No, al Damiá no. Mes jo lo que voldria ..
vaig á dirli ans que mori; per que sento
una veu aquí dins que vol que parli
Jo voldria, oh apiadis, viure á l' ombra
d' aquella cova, que no sé que en ella
hi ha que m' atrau, m' atrau ab forsa estranya.
Jo no entraria may: de part de fora

dormiria en sent nit: ni una paraula
sentiria al passar; y si m' ho deya
ni 'ls ulls aixecaria per mirarlo.
Jo voldria allí ser tota la vida,
fins si volgués fermada á una cadena
com un gos á sos peus Soch tan odiosa
que un gos es mes que jo?

GERMÁ ALBERT

Ah, desvariejas!

JOANA

Vosté no 'm pot deixar; vosté ma vida
ha enmatzinat jo no sé com. Alegre
jo no he estat ja may mes d' ensá del dia
que 'm llensá. Per que hi penso á totas horas;
y al pensarhi, de cop li tinch malicia,
y després, oh Deu meu, hi penso ab joya,
sentintme tant felís... com quan me veya
Plorant.
aquell noyet que 's vá morir als brassos;
com... quan era mossota en la masía,
vora aquella esguerrada criatura.
Resoltament.
De mí qué vol? Obrim un clot á terra
al peu d' aqueixa cova y cólguim dintre.
Se cubreix lo rostre ab las mans.

GERMÁ ALBERT

(Ah, Deu meu, si no es ella! Que cambiada!
Mes no puch escoltarla! Pera sempre
dech arrencar del pit aquest fantasma.)
Ves, ves per caritat. Jo no 't tinch odi...

JOANA, ab alegria.

Ben cert! No m' aborreix?

GERMÁ ALBERT, ab enterniment.

¿A tú! Cóm ferho?

JOANA, molt resolta.

Y 'm perdona de tot?

GERMÁ ALBERT, olvidantse d' ell mateix.

¿Si jo 't perdono!
Molt més que perdonarte!

JOANA, á sos peus agenollada. Li besa la ma ab un transport d' agrahiment.

Ah, gracias: tinga.
Ploro de goig!

GERMÁ ALBERT, horroritzat del petó.

Ah!! Malehida! Vésten.

Ab la májor feresa possible.

No saps tú lo que has fet!

Joana al sentirlo 's vá arreconant esglayada. Ell la vá perseguint en sa cólera.

Aixó es del Diable!
He sentit lo que un dia quan fou meva
per primer cop la dona que ma vida
vá enmatzinar per sempre. No es pás morta
la sanch dintre mon cor! Aquí la sento
ta boca y vá besant endintre, endintre!
Es com boca de serp ab alé d' ángel.
Miserable qu' has fet? Feixot d' ortigas,
escuma de vil mon, com á estas rocas
t' has empujat? A baix ó jo t' esclafo!

JOANA

Senyor!...

Ab veu baixa, encongintse en un reco.

GERMÁ ALBERT

Ah! Estich perdut! Fujo per sempre!
Mes me 'n porto 'l verí dins las entranyas;
que l' escorsó mossega en la carn viva,
y ella, més qu' escorsó, mossega en l' ánima!

Desapareixent rapit cap á la cova.

ESCENA X

JOANA, despres BLASI y NOFRE, QUIM y MANEL, y desprès poch a poch minayres, homes y donas que 's quedan en segon terme fent la mitja hora sense fixarse en lo dialech. Tots surten de la mina.

JOANA, *queda molt abatuda y arrupida, morta de por; de cop s' aixeca resolta.*

Y té rahó aquest home. Estich perduda:
no hi ha remey per mí. Donchs ell me tira
al fanch; torném al fanch com una bestia

Dona dos passas cap a la mina.

BLASI, *vé de la mina.*

Hont t' has ficat?

JOANA, *resolta.*

Aquí ja 'm tens.

BLASI

T' aviso
que 'l capatás te vol deixar sens feyna.
Com que no vens!

JOANA

Y té rahó. A la tasca!

Remanganise de brassos

Y á guanyar lo perdut. Ah, m' hi daleixo!

BLASI, á Joana.

Quin devanell! Fém la mitj' hora. Súrten.

Vá̃n sortint tots. Nofre. Quim y Manel quedan entre 'ls altres fins que parlin.

JOANA, apart.

(No, no! No hi ha remey! No tinch vergonya!
Jo só una cualsevol!)

MANEL, á un minayre.

Mírat la Joana.
Tú, mossa. Joana Encara estás.. . tant trista?

JOANA, fingint.

D' hont ho has tret? Estich jo més alegre! ..

Molt enrahonadora ab atolondrament. S' enrabía perque plora tot rihent.

Viva la gresca! No 'm dihéu la boja?
Donchs ho soch y ho seré Veyéu! Jo trista!
Això 's deixa pe 'ls altres; pe 'ls que tenen
una casa ab uns pares que 'ls estiman
y fillets de cap rós, que ara l' un plora
y 'ls demés se batussan, mentre arriba
'l marit, un sant home, y tots s' hi penjan
al coll. Vinga 'l rosari; y cap á taula
hont la minestra fuma; y á la nona
després tothom. E ls si que han d' estar tristos
quan pensan en la mort: pero jo, sola,
per qué estarho? Ay bon nin! La parentela
vá hont jo vaig Só 'l cargol que porta sobre
hisenda, casa y tot. Au, dom un trago.

A Manel.

MANEL, li dona 'l cantir

Té

JOANA, molt febrosa.

No: ví, ví.

NOFRE, li dona 'l seu bot.

Del meu.

Ella beu.

Y t' asseguro
que no embruixa com l' aygua de la cova
de Germá Albert.

JOANA, rihent fréstegament.

A mí?

NOFRE

Sembla mentida
que 't goberni aqueix home!

ESCENA XI

JOANA, NOFRE, BLASI, QUIM, MANEL y DAMIÁ, que ha sentit las anteriors paraulas y s' obre pás ab una empenta en mitj del rotllo colocantse descaradament al devant. La major part dels minayres, homes y donas están lluny fent grupos no adonantse de la conversa.

BLASI, á Nofre.

El Damiá!

JOANA, al véurel diu á cualsevol.

Beure.

Ella torna á beure.

DAMIÁ á Nofre, resolt y fréstech.

Qué has dit?

NOFRE

Que 'l penitent fá de la Joana
lo que vol: clar.

JOANA, *riu exageradament.*

De mí! Si tú sabessis...
lo bé que jo li vuy! Vaja al dimoni!

NOFRE

Tan mateix Joana! Y donchs qu' es que li deyas
suara, aquí á sos peus?

DAMIÁ, *fora de sí.*

Això es mentida.

NOFRE

Que n' has de fer? No dius que l' has deixada?

DAMIÁ

No y no! Qu' es meva! Y s' ha acabat la broma.
Alguns riuhen.
Qui riu li bado 'l cor!
Saltant al mitj com una fera. Tothom calla. Joana torna á beure.

QUIM, *á Joana á mitja veu.*

No hi estás feta.
Te fará mal.

JOANA

Oh! 'n vuy!

DAMIÁ

Y tú, embustero,
llop vell enjelosit que 't mors de rábia...

NOFRE

Es qu' es cert.

DAMIÁ

Próvaho!

JOANA, rihent.

Jo?

NOFRE

Tú, tú l' estimas,
y 't té lligat lo cor com ab cadenas,
que jo tot ho he sentit, y ell t' ha llensada
y no vol rés de tú. Si fins li deya,
ella, Damiá, que dintre de la cova
li fés un lloch al seu costat per viure.
Ah estás perduda! T' ha embruixat, y forsas
no 'n tens, no, per salvarte.

JOANA, á cualsevol.

Dónam beure.

DAMIÁ

Si això fós cert, del cim d' aque la roca
l' estimbava. Joana?!

JOANA

Estich alegre!
Qué n' haig de fer d' aquell... A riure! á riure!

NOFRE

Ves per qué t' ha aborrit desde aquell dia
que ab ell se vá quedar?

DAMIÁ, anant cap á la cova.

Llamp de Deu! Ara
tot ho comprench! Li ha de costar la vida.

JOANA, conteníntlo.

Damiá!

Riu y dissimula per salvar a Germá Albert.
Tots los minayres, homes y donas s' acostan al rotllo.

DAMIÁ, volentse despendre d' ella.

No!

JOANA, rihent.

Y tú te 'ls creus?

NOFRE, molt aprop de Damiá.

L' estima.

DAMIÁ, á Joana

Déixam!

JOANA, cayent.

No: ajúdam á aixecar. A tú. y jo sola,
á tú t' estimo. Y mírat si t' estimo:

Abrassantshi per privar que vaji contra Germá Albert.

com era avans y com seré per sempre:
com una cualsevol, una perduda.

DAMIÁ

Ah, Joana.

JOANA, ab atolondrament.

Ta barraca es ma barraca.

A Nofre.

Y tú que 'm vols te secarás d' enveja.

DAMIÁ

Ah! Me tornas la vida

BLASI, á Nofre.

Cá, si es boja!

NOFRE, rihent.

Miréu qu' es bó: jo he fet las paus.

JOANA, embriagada.

La Joana!
Soch la Joana. Só aquí de tantas mossas
la més guapota. Oydá!

DAMIÁ, ab afecte intens.

Qué vols?

JOANA

Vuy beure;
vuy olvidar; vuy ésser la perduda!

NOFRE, de lluny á Manel.

Tot es ví!

MANEL

Donchs té, gracias!

JOANA, á Damiá: s' ha de sostenir en ell per no caure

Y ara dónam
lo ganivet; sí, dónal. Oh, la fulla

Ell li dona.

quina por que m' ha fet!

L' obre y 'l torna á tancar.

A Damiá.

Ah plaga, plaga!...

Per lo ganivet.

Donchs ara me l' estimo. Quí diría
que fés mal. Oh! pobret, pobret!

Amoixantlo després de posársel com una agulla entre 'ls pits.

No 'l toquis.

Tots dos agafats van á un costat.

Té, aixís: que dormi entre coixins. Miréusel

Per Damiá.

n' está gelós...

DAMIÁ, li vol pendre.

Oh, no!...

JOANA, al ganivet amoixantlo.

Pobret! No 'l toquis.

Quedan en segon terme cap al costat dret.
S' ha de veure marcadament qu' está borratxa.

ESCENA XII

Los anteriors y GERMÁ ALBERT, que surt de la barraca ab un sach á la esquena. Va devallant poch á poch sens fixarse en ningú

BLASI

Mírat lo gat mesqué: surt de la cova.

NOFRE

Déixal sortir. Se 'n vá d' aquestas terras.

QUIM

S' aixuga 'ls ulls.

MANEL

Si, ara.

NOFRE

Té ventura
que se 'n vá; que si no lo millor dia...

GERMÁ ALBERT

(Adeu per sempre 'l niu de mas tristesas.
Deume forsas, Senyor, que 'm manca l' ayre!)

Joana porta en primer terme á Damiá per apartarse de Germá Albert a qui acaba de veure devallant las rocas. Ella s' ha de sostenir en Damia per no caure. Germa Albert que segueix devallant no la ha vista encara.

JOANA

Ah, Damiá! El penitent! Míral! S' acosta!
Vá á passar!

DAMIÁ

Ja fós lluny!

JOANA

Ah, que no 'm vegi.
Amágam y dom ví, dom ví; ví, forsa!

DAMIÁ

Prou, Joana.

JOANA

No, ara no; fins que se 'n vagi.

GERMÁ ALBERT

(Ella! Per qué la he vista! Ab aquell home!
Gelosia. Lluyta.
Oh 'l cor!... Fugím!)
Sense fugir. Va devallant poch á poch la vista clavada en Joana.

JOANA

Abrássam, Damiá, abrássam:
que no 'm puch sostenir! Per Deu, no 'm deixis,
que no sé que hi ha en ell, que 'm lliga...

DAMIÁ

Joana!

GERMÁ ALBERT

(Oh quína pena y rábia sento al' hora!)

JOANA, *cridant á homes y donas.*

Ep! Minyons... y vosaltres: ballémne una.

MANEL

Vá!
Tothom hi vá; gran saragata fins que ho interromp Germá Albert.

BLASI

Per qu' heu fet las paus.

JOANA

En mitj nosaltres:
vosaltres al voltant.

QUIM

Las mans.

JOANA, ab extrema exaltacio.

Depressa!

Au! Y fins á morir!

Ella volta ab lo bot en l' ayre.

GERMÁ ALBERT, trencant la cadena dels balladors se fica al mitj: pren lo bot de mans de la Joana y 'l llensa. Tothom queda confós.

Ah! Fora! fora!

Ja prou! Té!

Llensa 'l bot.

JOANA

Ah!

DAMIÁ

Reira!...

Joana amaga 'l rostre en lo pit de Damiá.

GERMÁ ALBERT

Aixís: á terra.

Pausa curta.

Ja n' hi ha prou d' horrors!

Pausa llarga.

Y tú, tú ets l' home
que dius que te la estimas?!... Te la estimas
y la embriagas?! Hont es, hont es que tancas
aquest amor?! Malvat! vil! A la dona
quan se la estima se l' aixeca als brassos
sobre tot lo creat, fins las estrellas;
y se li fá un altar dintre del ánima.

DAMIÁ

Y á vosté qué li fá? Qué se li 'n dona
que begui ó no la Joana? Aquí, quí 'l crida?

GERMÁ ALBERT

Quí 'm crida á mí? Mes jo que sé? Eixa pobre
me fá llástima; tant, com si fós ella
un sér, que hagués vist pur en temps de ditxas...
y 'l trobi al mitj del fanch.

MANEL, y molts minayres esvalotats.

Fora!

NOFRE, ab rial'eta d' odi contenint á tothom.

Deixéulos.

DAMIÁ, á Germá Albert.

Fugi: si no...

JOANA

Sí vagi!

GERMÁ ALBERT

Tú?!

JOANA, ab desesperació.

Jo! Vagi!

GERMÁ ALBERT

Oh!

JOANA, ab desesperació acabant en plor.

Lliure ja n' estich de vosté! Lliure!
Y 'm fá fástich pensarhi y véurel! Fugi,
y vagi al diable! Só entre 'ls meus: ditxosa
ja torno á ser, que 'm veig altra vegada
la cualsevol, la boja, la perduda.

Riu nerviosament.

No hi ha conciencia en mí, no hi ha vergonya.
Floreixo en mitj del llot: ah, quína vida!

La veu li tremola.

No 'm miri més, ni 'm parli; déixim, vágissen!

M' he emborratxat, per olvidar, per serne
més despreciable, y repugnant, y odiosa!

Ofegantla 'l plor.

Ja ho soch, ja ho soch! Amágam, Damiá, amágam.

DAMIÁ, a Joana.

Aném.

NOFRE, als demés que volen intervenirhi.

No us hi fiquéu!

GERMÁ ALBERT, á Joana.

Pobre! T' arrencas
las entranyas quan parlas! Quín martiri!
Pobre! Desventurada! Com te trobo!
Y no ets dolenta no: jo 't vaig conéixer
en ma cova la nit en que 'm moría;
al parlarme del nen; d' aquella gloria
que 't vá esclatar als brassos. En ells jeya,
com tórtora en son niu; y tú 'l serravas
contra ton pit... ¡com serras á aqueix home!

Joana 's despren rapidament dels brassos de Damiá.

JOANA

Oh, no!

DAMIÁ, á mitja veu, sorprés.

Joana!

GERMÁ ALBERT, á Joana.

Si 't vejés! Si era
ell corrés á tos peus, y á las faldillas
se t' agafés plorant, y las manonas
aixequés fins á tú!... No l' alsarías!...
que 't cauría dels brassos! .. Embriagada!

Ella arrenca en plor y 's vá apartant de Damiá.

JOANA

Oh!

DAMIÁ, *a Joana.*

Aném! Per qué l' escoltas?

GERMÁ ALBERT

Y volgueres
lliurarme de la mort per véuret ara?
Jo que per tú fins mos dolors olvido!
Que t' he volgut salvar perque aquí ho volen.
Per son cor.
y sento rompres tot perque t' embriagas.

JOANA

Ah. Sálvim! No puch més!
Corrent a ell y cayent a sos peus per l' efecte de la borratxera.

DAMIÁ

Oh!

GERMÁ ALBERT

D' esta turba
de vils, te salvaré.

DAMIÁ

Joana!

NOFRE, *rihent y ab ell tothom.*

M' agrada
pel Damiá.

DAMIÁ, *á Joana.*

Aquí: ó per Deu!...

JOANA

Oh, no!

NOFRE, al veure la agitació de tothom y á fi de que no destorbin las baralles. Fins al final del acte molt rápit.

Esbravéuse:
caléu foch á la cova!

Alguns hi van; los menos.

DAMIÁ

Joana!

JOANA

Ah!

GERMÁ ALBERT, á Damiá.

Apártat.

DAMIÁ, á Jóana.

T' arrencaré.

JOANA

No!

GERMÁ ALBERT

Vil!

DAMIÁ, ventantli una bofetada.

Donchs té, perduda!

JOANA

Ah!

GERMÁ ALBERT

Cobart! Miserable!

DAMIÁ, vá á tornarli á pegar.

Encara?...

JOANA, empunyant lo ganivet que duya mitj amagat al pit.

Déixim!
Jo! Jo mateixa!

GERMÁ ALBERT, arrebatantli 'l ganivet.

Oh! No tú! Dom l' arma!

A Damiá.

Vás á morir!

ESCENA XIV

Los anteriors y MOSSEN JORDI y ENRICH. Aquest atura 'l brás de Germá Albert.

MOSSEN JORDI

Oh!

GERMÁ ALBERT, ab lo brás alsat sobre Damiá.

Té!

ENRICH, agafantli 'l bras per darrera.

Per Deu!

MOSSEN JORDI

Atúris!

GERMÁ ALBERT

No puch! Me condempnava!

Retxasa a Joana y corre á amagar lo cap en lo pit de Mossen Jordi.

JOANA

Oh!

DAMIÁ, recullintla.

Joana! Ets meva!

Queda Germá Albert abrassat á Mossen Jordi. Damiá s' emporta mitj desmayada en sos brassos a Joana que brega per despendres d' ell. Se 'n ván rodejats dels minayres los cuals mouhen gran gatzara, veyentse sortir lo cap de Joana per sobre 'ls dels minayres, homes y donas. Surt fum de la cova de Germá Albert.

TELÓ RÁPIT

ACTE TERCER

Cambra molt pobre. Porta al mitj: altra á la dreta y àltra á la esquerra. La de la dreta cuberta per una estora vella. En un recó dé la cambra una llar apagada. Taula ab ampollas de medicina. Duas cadiras y algún tronch per seure. Sobre las cendras de la llar topins y ollas. La escena iluminada per una teyera. Tot que indiqui la mejor miseria.

ESCENA PRIMERA

DAMIÁ, dormint ab lo cap sobre la taula. MANEL, QUIM y NOFRE, parlant en la part oposada de la escena; lo últim un xich apartat fumant ab pipa ab certa indiferencia per tot. Quan s' in liqui BLASI vindrá de la cambra de la esquerra portant en una má un llum de cuyna encés y en l' altra una escudella ab una cullera de fusta. Al entrar deixará la escudella sobre la taula y apagará 'l llum de ganxo penjantlo d' un clau Las habitacions de dreta y esquerra han d' estar foscas completament. Lo corredor del fons iluminat per la llum de la escena. Aquesta ab tota la claror que 's puga despéndre de la teyera.

MANEL

¡Quí 'ns ho había de dir. quan nos menjávam
aquell conill dintre la cova!

QUIM

Y mírat;

tot vé d' aqueixa nit; perque la Boja
no ha fet rés més de bó.

Blasi vé de la cambra de la esquerra.

MANEL

Qué li has dut ara?

BLASI

Medecina.

QUIM, seguint la conversa.

Després la tarde aquella
que begué tant...

NOFRE

El beure ray: la mona
passa dormint.

BLASI, després de convénces que dorm Damiá.

A n' ella 'l que l' apura
es viure aquí tancada ab aquest home.

NOFRE

Pts! Es clar.

QUIM

Donchs com es que va venirhi?

NOFRE

Ves ab que surt!

BLASI

No saps qu' era com morta;
y qu' ell la vá portar á feix... La mare!...
Per retornarla quins traballs!

NOFRE

Y... digas:
encara aqueix li pega?

BLASI

Noy, ni gota:
sembla un anyell de manso.

NOFRE, no creyentho.

A quí ho esplicas?

MANEL, rihent.

Un anyell!

BLASI

Donchs á fé! Y aixó de l' hora...
A Quim.
Mira si dorm.
A Nofre.
Veurás ..

QUIM, ha anat á mirarho y torna.

Com guix.

BLASI, ab misteri.

La Joana
tant l' aborreix, estás? que fá vuyt dias
se vá pendre unas erbas per matarse;
y, noy, si no hi corrém!... Estava groga
que feya por. Vám retornarla al últim;
mes ha quedat la pobre... D' aquell vespre
el Damiá es una malva

MANEL

Y li contáren
al senyor metje aixó de las erbotas?

BLASI

Oh, no venía pás.
Per Damia.
Aquest se creya
que 'l mal no fora rés: sols hi ha dos dias
que 'l tením.

NOFRE

Y... qué diu?

BLASI

Veurás, diu... cosas.
Qu' está molt mal: vetho aquí

QUIM

Ells que saben!

NOFRE

També deu dir qu' es cólera.

BLASI

Donchs t' erras,
veus? Diu sempre qu' es altra malaltía
la d' ella. Diu... ay, com ho diu?! Espérat:
diu que á mes de las erbas té la Joana
un mal... Un mal moral.

QUIM, *no sabent que vol dir.*

Moral?

MANEL, *fent com qui ho enten.*

Sí, home:
moral.

BLASI, *á Manel.*

Y qu' es?

MANEL

Vesho á entendre.

NOFRE

Vaja;
l' ayguota de la font; deixéus de cosas.

BLASI, *per Nofre.*

(Aquest ab lo mateix.)

Remou las teyas de las graellas. Després encén lo llum de ganxo y 's torna á ficar al cuarto de Joana.

NOFRE

Y bé, la culpa
nosaltres la tením: ab una bala
al cap de Germá Albert, salut complerta
á la mina y per tot.

MANEL

Sí: y qui l' atrapa?
Ara 'l tením á dins la rectoría;
y no surt casi may.

QUIM

Com se la pensa! ..

NOFRE

O ell, ó nosaltres: no hi ha més Tú conta:
ja han mort cinch de la mina.

MANEL

Si, y la Joana
que está que cau

NOFRE

O siga l' aygua ó bruixas,
tot es igual: ves quin remey ens queda.

QUIM, á Blasi que torna de la cambra de la Joana.

Donchs que fá?

BLASI

Oh, ara ray: está tranquila;
mes no 'm fá goig, bona refé. Hi ha estonas
fuig del llit. y no sabs si desvarieja
ó si parla com cal.

NOFRE

Y tú la cuidas?

BLASI

Per aquest que 's reventa.

QUIM

Aixó una dona.

BLASI

Quína, veyam? Hi vols portar la teva?

QUIM

Aixó ella.

BLASI

Ni una. Totas diuhen
que com no son casats ellas no hi guanyan:
que la Joana .. Rés, vaja; que no venen.

NOFRE

Y pensar que 'l mal home se 'n deu riure!

BLASI

Tan vell y creus en bruixas! No te 'n donas...

NOFRE, *alsant la veu tots.*

Jo crech en Germá Albert.

MANEL

Aixó

BLASI

Es enveja.
Com que la Joana á tú no 't vol, y parla
del pénitent ab goig. .

NOFRE, *cremat.*

Bé, quan te dona
Mossen Jordi y 'l metje perque ho digas?

BLASI

A mí?

NOFRE

A tú!

DAMIÁ

Qué cridéu?

Donant un cop de puny á la taula.

Que dorm la Joana!

No vuy sentir ningú.

Buscant la ampolla rápidament.

La medecina!...

BLASI

Ja li he donada.

DAMIÁ

M' he dormit!... La culpa

A Blasi. Cremat.

tú la tens que no 'm cridas.

BLASI

(Noy!)

DAMIÁ

Anéusen

Per ella ja soch prou.

MANEL

Si 'ns necessitas .

NOFRE

Qué vols?

DAMIÁ

Jo rés: que visca sols la Joana.

NOFRE

Jo sé sa vida hont es: d' ella disposa
Germá Albert.

DAMIÁ

Ah! Si 'm voléu bé, matéulo.
Ell, ell es qui ho fá tot. Sa vida, Nofre!

Blasi no 's reuneix ab ells. Mentres taut remena l' olla y remou la llenya de la teyera.

NOFRE, á mitja veu.

Acabémho, companys?

MANEL, id.

Au! Sí!

NOFRE, ab misteri.

Juntémnos
ab los demés: pero callats! Que hi hagi
dos sempre que vigilin: y quan surti
de casa del rector...

DAMIÁ, id.

Y 'l que no gosi
que 'm cridi á mi!

BLASI, mentres segueixen parlant los altres.

(Y 'l matarán! Jo aviso
al senyó Enrich.)

NOFRE

No 'n parlém més

QUIM, alsant la veu un xich.

Anémhi!

DAMIÁ, agafantlo pel brás, violentament.

No cridis! Si 's desperta...

MANEL, despedintse de Damiá.

A la tornada.

NOFRE

Noy, refíat!

Váu sortint per la porta del mitj.

DAMIÁ

Sí, cással!

ESCENA II

DAMIÁ, BLASI. Mentres que parla Blasi, Damiá anirá á vora la cambra de la esquerra y 's posará la ma á la orella escoltant dintre ab afany.

BLASI

(Com qu' es vespre
no sortirá de casa Ans de ser dia
ja faré que l' avisin. 'M dará un duro.)

DAMIÁ, ab precipitació cap á ell.

Que... diu la Joana?

BLASI

Qué ha de dir la pobre?!

DAMIÁ, sabentli greu.

Se m' han tancat los ulls! Y... digas, ella...
no m' ha cridat?

BLASI

No.

DAMIÁ, ab pena.

May?

BLASI, cremat.

Quantas vegadas
t' ho tinch de dir?

DAMIÁ

(May! May!) Y está tranquila?
No ha saltat pás del llit?

BLASI

Tampoch.

DAMIÁ

No sembla
que siga aquella dona. Eh?

BLASI

No.

DAMIÁ

Y, mírat:
si es qu' ella 's mor, jo 'm moriré al darrera.

BLASI

Bé; déixaho corre.

DAMIÁ

Com t' ho dich: la estimo
mateix que boig Escolta .. No cridava?

BLASI

No he sentit rés.

DAMIÁ, portantlo lluny del cuarto d' ella.

No ho diguis: mes á voltas
sento no s' hagués mort d' aquellas herbas...
Y avans me 'n hagués dat, per á la una
morir! Te 'n rius? Morir!

BLASI, irónich.

Aixó ray, home;
encara hi ets á temps. Vás, y t' abéuras
á la font de la cova qu' enmatzina.

DAMIÁ, negantho.

Ah!

BLASI

No creus tú també qu' está la Joana
malalta d' aquella aygua?

DAMIÁ

Vols saberho?
La Joana está malalta per qu' estima
á Germá Albert. Y ella no ho sap: y ella
s' está morint! Y jo ho conech! Sents? Calla!
No ho diguis á ningú! Per so voldría
matessin á aquest home, ó en una fossa
nos colguessin als dos, ans qu' ell ho sápiga.
La Joana! Ara ha cridat!

BLASI

Es cert.

ESCENA III

JOANA, DAMIÁ, BLASI. La Joana diu la primera paraula desde dintre. Desvarieja. Damiá y Blasi la portan a la cadira que está prop de la taula. Blasi torna á buscar un coixí á la cambra de Joana.

JOANA

Donéumel!

DAMIÁ

Joana!

JOANA

Donéume 'l nen!

DAMIÁ, á Blasi á mitja veu.

A la cadira.

L' hi portan entre 'ls dos.

BLASI, á Damiá.

S' ha dormit altre cop. No la despertis.

DAMIÁ

Quí m' había de dir que á aqueixa dona
me la estimés com ara me la estimo!
Tants cops que li he pegat! Pobre Joana!

BLASI

Calla, que 't sent!

JOANA, sempre 'l cap al coixí, de cara al públich.

Non, non. A la faldeta;
dorm, dorm, fillet hermós: aixis. Ta mare
es al cel, y ara ets meu, y jo t' estimo!...
Non, non; non, non. Lo meu reyet no plora.
Es.. cuquet de llum; rovelló tendre;
maduixeta de bosch. Aquell que vinga.

Cridant ab la má a algú que no hi es y que ella creu veure en la escena

Aquell, qu' está tant trist; que posi 'ls llabis
sobre 'l fillet. Acóstis, que no embruta
ma roba, no; no l' ha tocat cap home:

Damiá vol despertar diferents cops á Joana y Blasi 'l conté.

quan tinch al nen assobre de la falda
soch igual que una santa. Un bes! La boca
aquí, en la del fillet! Y quína ditxa
pera mí! Bésil! Y al pobret aymémlo

Seguint cridant ab la má, molt trista.

vosté y jo, sempre, sempre! Acóstis, vinga;
el nen será dels dos Germá Albert!

Cridantlo ab la má.

DAMIÁ, agafantla fréstegament per un bras pera despertarla.

Joana!

BLASI

Qué fás!?

DAMIÁ, á Joana.

Joana!

A Blasi.

No has sentit?

A Joana.

Despértat.

BLASI

La martiritzas.

DAMIÁ, á Blasi.

Pensa en ell.

JOANA, mirant per tot.

Quí 'm crida?

DAMIÁ

Jo. Soch jo. Só 'l Damiá.

JOANA

Y aquell?

BLASI

El Blasi.

JOANA

Y aquell .. de més enllá.

DAMIÁ, molt aspre.

Som sols.

JOANA

Me creya...

veure un altre. No hi es.

DAMIÁ

(Sempre aquest home!)

Joána s' aixeca.

BLASI, à Damià.

Calla: mírala.

DAMIÁ, à Joana.

Hont vás?

JOANA

Jo vuy anármen
d' aquesta casa. Vuy sortir! M' ofego!...

DAMIÁ

Cálmat. Asséntat.

JOANA, enfadantse com una criatura.

Vuy sortir! Vuy corre
per la montanya! A dintre de la mina!
Jo ho vuy! Jo ho vuy!

DAMIÁ

Ah, no.

JOANA, plorant y tornant à caure rendida del esfors que ha fet.

No es casa meva
aquesta casa!

Blasi surt per la porta del mitj.

DAMIÁ

Si que ho es, Joana,
puig que jo t' hi he dut.

JOANA, plorant.

Mals cors! Me lligan
y no 'm deixan sortir.

DAMIÁ

En estant bona
sortirás ab mi, Joana; jo t' ho juro.

Que no saps que t' estimo!? Que t' estimo
sobre tot lo del mon!? Que vols? Demana!
Assentat á terra á sos peus.
Que vols per ser felis? Si tu 'm diguessis
al cap del mon se troba ma ventura,
ves, jo t' espero, acuytat á buscarla,
hi aniria, Joana, com á fera
bregant entre las feras, y entre 'ls homes
obrintme pas matant! Jo per ta vida!...
Si ma sanch te calgués, del pit las venas
ab las unglas y tot m' estriparia!

JOANA

No, no! Y apartat. Vesten!
Tanca 'ls ulls per no veurel.

DAMIÁ, sempre á sos peus.

(Sempre, sempre
fugint de mi com si una serp fos ara!
¡Ah, que jo no puch mes! La escanyaria
per que 'm digués morint que m' estimava!)

JOANA, obrint los ulls.

Encara aqui!? No 't vuy!

DAMIÁ

No 'm vols y 'm cremo
Arrossegantse á sos peus: al últim li agafa la ma. Ella se 'n desprén.
per tu tot jo! Ah! enganyam! Que m' estimas
dígamho un cop y deixa que jo 't besi,
y després, ab los peus, si vols, esclafam!

JOANA

Ah! Blasi! Blasi!

BLASI, ve de la porta del mitj.

Qu' es?

DAMIÁ, *aixecantse de 'n terra.*

Y á tu qui 't crida?

BLASI

Ella.

JOANA

No 'm deixis, Blasi.

BLASI

L' atormentas.
No ho veus?

Torna á tancar los ulls posant lo cap al coixí.

DAMIÁ

Ah, si! Y voldria quan la toco
ésser mes suáu que 'l pit de la coloma,
y soch com l' erissó de fora y dintre!
Jo vuy mal á tothom! Que 'm diguin ara
que pateix tot lo mon com jo pateixo!

BLASI

(No 'l vol...)

DAMIÁ, *ab ansietat.*

Has vist al Nofre?

BLASI

No.

DAMIÁ

Y als altres?

BLASI

A ningú. (Al senyó Enrich)

DAMIÁ

Que l' assessinin;
y si ella avans morís, per mi que 'l deixin!

ESCENA IV

JOANA, DAMIÁ, BLASI y MOSSEN JORDI, que ve pe 'l fons.

MOSSEN JORDI

Alabat siga Deu.

DAMIÁ

Entri.

MOSSEN JORDI

Es aquella
la malalta.

DAMIÁ

La Joana

MOSSEN JORDI

Prou recordo
que la veya pel bosch. Y tu deus ésser...
el Damiá.

DAMIÁ

Jo mateix.

BLASI

(Veyam que 'l porta.)

MOSSEN JORDI, afectuós, duyentlo apart.

Mon nebot, qu' es el metje, me contava
que viviu .. no com vol la mare Iglesia.

Damiá va á interrompre.

Esperat. Sé que tu t' hi casarias.
Y com se pot morir d' un dia al altre,
aqui 'm tens; y veyam si consegueixo
salvarla del pecat fentla ta esposa.

DAMIÁ

Si això fos! .. No 'm coneix. Tots aqui 's creuhen que tinch mal cor. No 'l tinch! Veji si ploran los malvats.

MOSSEN JORDI

Tens rahó. Que vols deixarme ab ella sol?

DAMIÁ

Si ho vuy! Anemsen Blasi.

BLASI

Santa nit.

MOSSEN JORDI

Ah! que ets tu?

BLASI

So aquell...

MOSSEN JORDI

Prou, home, no m' ho recordis mes.

DAMIÁ

Si 'm necessita, sap? Aixeca la veu: seré á la vora.

Surten per la porta del mitj.

ESCENA V

JOANA, MOSSEN JORDI.

JOANA

Se 'n van...

MOSSEN JORDI, *assentantse aprop d' ella.*

No tots, Joana. No 'm coneixes?

JOANA, ab naturalitat.

Mossen Jordi. L' amich de mes confiansa...
d' ell.

MOSSEN JORDI

De qui?

JOANA

D' ell: de Germá Albert.

MOSSEN JORDI

Y. . digas:
com te trobas?

JOANA, natural.

No ho sé.

MOSSEN JORDI

No li demanas
que 't curi al bon Jesus? Donchs que no resas?

JOANA, ab naturalitat

No.

MOSSEN JORDI

Qué dius! Oh Deu meu!

JOANA, ab tristesa.

No se 'n recorda
Deu de mi.

MOSSEN JORDI

Calla, calla que ara pecas.
Deu es pare de tots; y 'ns veu, y 'ns guia...

JOANA

Donchs com es que m' ha fet tant desgraciada?

MOSSEN JORDI

Per tos pecats.

JOANA

Qué hi fet?

MOSSEN JORDI

Vius ab un home
que no es pas ton marit. Si tu finessis
sens lo sant sacrament del matrimoni,
¡ay pobre Joana que al infern irias!
Veus ara per que Deu ja aquí en la terra
te castiga? Ho veus ara? Tu la esposa
tens de ser del Damiá qu' ell prou t' estima.

JOANA, aixecantse espantada.

Jo no estimo al Damiá. Jo quan me curi,
Mira á Mossen Jordi a veure si creu que ella 's curará.
que 'm curaré, si, m' curaré; vuy sola
viure lluny de poblat, dintre una penya
y aborrint á tothom: igual qu' ell...

MOSSEN JORDI

Joana!

JOANA

Igual que Germá Albert. Si això 'm fa viure!

MOSSEN JORDI

Oh! Ja veurás: ell porta eixa existencia
purgant una gran falta.

JOANA, ressentida

Mossen Jordi!..
Ab entussiasme.
Vosté no 'l coneix pas. Que diu! Si es l' home
mes bo que hi ha en la terra.
Ab tristesa.
Bo pe'ls altres:

per mi no ho es!

Ab calor com qui va á comensar una llarga esplicació.

Quan jo de nit y dia...

MOSSEN JORDI, ab afecte.

Ja veurás: lo Damiá...

JOANA

No, no: no 'm parli
del Damiá: d' ell.

MOSSEN JORDI

Es que Jesus...

JOANA ab molt interés y atolondrament.

Escolti:
com ės Jesus?

MOSSEN JORDI

Joana!

JOANA

Es que si hi penso
ab Jesus, per que hi penso devegadas,
jo 'm dich: y com deu esser?. . Y me 'l figuro
ab una veu mes trista!.. Ab uns ulls fondos,
velats y compassius; lo riure als llabis,
mes un riure suau de dolsa pena;
que camina 'l front baix, y al passar omple
la terra de claror y un sent que pujan
las llágrimas als ulls, y fá alegria.
Jo me 'l figuro aixis. Y me 'n adono
que 'l Jesus que jo veig es ell!

MOSSEN JORDI

Qui!

JOANA

Ell sempre:
lo pobre penitent d' eixas montanyas!

MOSSEN JORDI, alsantse.

Comparar Germá Albert!... Oh calla!

JOANA

Y digui:
Jesus rebta als que faltan? Quan ell troba
una que viu com jo, li diu perduda,
y dona vil, y gosa atormentantla?

MOSSEN JORDI, sever.

Se 'n compadeix, la aixeca si es en terra...

JOANA, complascuda.

Si, si.

MOSSEN JORDI

Y la treu del crim, fins en sos brassos.

JOANA, ab sensilles y tristesa.

Ah en això si es millor lo Jesus vostre

S' ha de veure la contrarietat de Mossen Jordi. Joana ha de plorar desesperada.

que Germá Albert! Vosté no ho sap: un dia
me vaig emborratjar! ¡jo! y ell me veya!
y 'm llensá sens pietat sobre aquest home!
Jo 'l vaig cridar y clogué 'ls ulls ab fastich!
Ja no 'l veuré may mes, may mes, y 'm moro!

MOSSEN JORDI

(Tot es envá. No escolta... Y jo que 'm creya
que això fora senzill!. .)

ESCENA VI

JOANA, MOSSEN JORDI, ENRICH, DAMIÁ y BLASI.
Tots tres entran per la porta del fons.

ENRICH

Oncle, la Joana?...

MOSSEN JORDI

Té, mírala.

ENRICH, ella segueix plorant amargament.

Veyám.

Polsantla.

Si no debía
alsarse. Conduhíula, y que reposi
sobre del llit.

DAMIÁ

Y qué m' hi diu?

ENRICH

Per ara...
seguint.

DAMIÁ, á Blasi.

Prou que l' entench.

ENRICH, enduyentse á un costat á Mossen Jordi.

Pitjor, y forsa.

Mentres tant s' emportan á Joana á sa cambra. Avans de desaparéixer diu Enrich.

Després deixéunos sols fins que jo us cridi.

MOSSEN JORDI

Se morirá: y aixís.

ENRICH

Oncle, sols queda
l' últim recurs: provémho.

MOSSEN JORDI

Ja vaig dirte
qu' es perillós que 's vejan eixa dona
y Germá Albert.

ENRICH

Per qué?

MOSSEN JORDI

Per qué? Tornémhi.
Per qu' ell... Per qu' ella... No m' enténs?...

ENRICH

A mitjas.

MOSSEN JORDI

Donchs clar: que aquí hi ha 'l diable que ho enreda.
Tú no hi creus ab el diable!

ENRICH, somrihent.

Jo respecto
tot lo que vosté creu.

MOSSEN JORDI

Vina aquí: escolta.

Surten Damiá y Blasi del cuarto de Joana y se 'n van per la porta del mitj. Mossen Jordi y Enrich al véurels han baixat la veu.

Ella, y portser ni ho sap, está emprendada
de Germá Albert.

ENRICH

Y tant!

MOSSEN JORDI

Y ell fins s' olvida

de Deu per eixa dona. No conversa
de rés més: si no fós per que 'ls minayres
volen matarlo, 't dich que no estaría
ni sols un' hora á dintre de ma casa.
Vol parlar Enrich y ell que esta molt enfadat no 'l deixa dir.
Hont s' es vist! Ell, un home que á la Iglesia
ha fet lo vot de no estimar! y rómpres
no 's pot may aquest vot, véuressel ara
cegat per una dona! Y quína dona!
Y no es aixó del diable?

ENRICH

'M vol permetre? ..

MOSSEN JORDI

Digas.

ENRICH

Donchs fá un instant que conversava
ab Germá Albert: y sap lo qu' ell me deya?
Que pe 'l bé de la Joana y pe 'l bé propi
desitja qu' ella 's casi, ho sent, que 's casi,
y ab lo Damiá: que per lográho daría
part de sa gloria al cel. Que no vol veure
á tal dona may més. Y sols que ho mani
vosté, que la veurá.

MOSSEN JORDI, ressentit.

Si haig de manarli
jo que la vegi!... Hont som!

ENRICH

Es que li juro
que vosté ho manará.

MOSSEN JORDI

Jo!

ENRICH

Sap que 'm deya?
Que ell lograría ab el Damiá casarla:
y ha posat fins á Deu per testimoni.
S' ha de veure que Mossen Jordi se deixa convéncer.
Veu ara com el Diable aquí no hi juga?
Escolti; qué perdém que 'ls dos se parlin?
Lo que més li fá pena á aqueixa dona
es lo despreci d' ell: si ara ab afecte
li parlés Germá Albert, desenganyantla
del seu amor s' entén, y fent que vulga
la má d' aquell, bé haurém guanyat dos cosas
d' eixa infelís: jo 'l cós y vosté l' ánima.

MOSSEN JORDI

Y si no 's logra rés?

ENRICH

Provémho.

MOSSEN JORDI

Mírat,
jo me 'n rento las mans.

ENRICH

Déixim fer: créguim.

Cridant.

Damiá.

Se treu la cartera y escriu ab llapis la recepta en un full que després arrenca

MOSSEN JORDI

(Deu 'ns ajudi.)

ESCENA VII

MOSSEN JORDI, ENRICH, DAMIÁ, BLASI. Venen per la porta del mitj.

DAMIÁ

Qué 'm cridavan?

ENRICH

Sí, vina. La recepta.

Li dona.

Y á la vila

per lo remey; corrents! Prén una ampolla.

DAMIÁ

Blasi, m' hi vols anar?

ENRICH

Tú tens més cama:

no t' aturis en lloch. Si corres forsa

dins mitj hora ets aquí.

A Blasi.

Tú no.

A Damiá.

Que prenga

axís que arribis mitja xicra. En marxa.

DAMIÁ, á Blasi.

No la deixis per Deu fins que jo torni.

BLASI, á Damiá.

Té: d' estaqueta.

Assentantse.

DAMIÁ

Hi corro.

Surt corrent.

ESCENA VIII

MOSSEN JORDI, ENRICH, BLASI.

ENRICH

Ara nosaltres.

MOSSEN JORDI

Si 'ls minayres lo veuhen!...

ENRICH, molt depressa.

Es molt núvol,
y la guardia civil está avisada.
Ja haurá arribat al poble á aquestas horas
Enllestím. Blasi.

BLASI

Qué?

ENRICH, rápil.

Prén aquest duro;
y en acabant un altre.

BLASI

Mani.

ENRICH

Ara
vá á venir Germá Albert. Ab eixa dona
lo deixarás que parli. Tú vigilas
allá al cap del carrer que no 'ls sorprenga
lo Damiá. Si arribava y no era fora
l' avisas, y que fugi Que no 's vejan!

BLASI

Es que...

ENRICH

Tórnam el duro.

BLASI

Ab, no: que vinga.

ENRICH, *á Mossen Jordi.*

Aném.

MOSSEN JORDI, *tot caminant.*

Y ell, hont trobarlo?

ENRICH, *sortint per la porta del mitj.*

Aquí á la vora.

Si está esperant.

ESCENA IX

BLASI.

Ay, si 'l Damiá ho sabía!
Sort que vá lluny. Qu' es guardi d' ell! Qu' es guardi
dels companys! Ay 'l pobre si no aviso
al senyó Enrich! Ha mort altre minayre
y tothom creu qu' es ell. Jo ho veig! Ah, passas.
Veyentlo venir desde la porta del mitj.
Sí. Germá Albert.
A Germá Albert.
Vaig á cridarla á n' ella.
Entra Blasi á la cambra de la esquerra.

ESCENA X

GERMÁ ALBERT.

Mira per tot, camina penosament y després s' assenta. Tot això emplent molt temps. Després s' aixeca com espantat.

Per qué he vingut! Ah, no; no la vuy veure.

Se 'n va cap a la porta del fons per entornársen. Al arribarhi s' atura en sech semblant sentirla.

Pts! M' ha semblat sentirla... No tinch forsas
per anármen, que aquí mos peus arrelan!

Respira fatigós: fa per apagar la seva emoció oprimintse 'l cor ab las duas mans.

Parlaré del Damiá: rés més. Sa esposa
jo la faré anch que 'm mori!

ESCENA XI

GERMÁ ALBERT, JOANA, BLASI.

JOANA, *desde dintre.*

Ay Deu!

GERMÁ ALBERT, *donant un pas y estenent los brassos cap á la cambra.*

Es ella!

Fuig després precipitadament cap á la dreta de la escena, com qui fuig d' un perill. Molt agitat.

Ah, no, no! Reposat; seré! Que vinga.

Fins aquest moment no té d' aparéixer Joana sostinguda per Blasi.

JOANA, enfadada.

No 'm deixéu may tranquila. No vuy veure
á ningú. Anéusen tots.

BLASI, portantla á la cadira.

Cálmat.

GERMÁ ALBERT

(La pobre!)

BLASI

Estás bé aixís?

JOANA

No, y no!

BLASI

Ara!

JOANA

Ves; déixam.

BLASI, *Germá Albert que no 'l sent.*

Quan jo l' avisi, surti desseguida.

Surt Blasi per la porta del mitj.

GERMÁ ALBERT

(¿Hont es aquella dona tant alegre!)
Joana.

JOANA, *responent maquinalment*

Qué.

GERMÁ ALBERT

Joana.

JOANA, *enfadada.*

Tornhi! Joana! Joana!
Qué us dich rés jo? Deixéume! Sempre, sempre
cridantme! Quín mal cor!

GERMÁ ALBERT, ab gran afecte.

Donchs com voldrías
que jo t' anomenés?

JOANA, ab esplossió d' afecte, aixecantse y anantlo á abrassar.

Si es ell!

GERMÁ ALBERT, ab gran afecte també anant á ella.

Joana!

Reprimintse avans d' arribarhi dona un pás enrera, mirántsela sever.

JOANA

Ell!

Al veure la serietat de Germá Albert.

Ah...

GERMÁ ALBERT, fret y trist.

Que Deu te guart.

Torna á caure sentada. Ell s' ha apartat. Pausa llarga. Se té de notar molt la calma aparent de Germá Albert.

JOANA

(Y jo hi corría!)

Pausa.

GERMÁ ALBERT

No vinch per mon desitj...

JOANA

¡No?

GERMÁ ALBERT, animantse poch á poch.

Vinch á durte. .
la calma, la salut!... Que jo á tot hora
sols penso en ton estat, per qué!...

Al anar á esclatar sa passió 's conté y diu calmós.

Ho disposa
la santa religió.

JOANA, *parla senyalantlo ab un dit y rihent com una criatura.*

Si que l' es. Parla
entrantse tot aquí.

Son pit.

Ja las coneixen
sas paraulas al cor: alegres, tristas...
com aucells en un niu totas hi cantan!

GERMÁ ALBERT, *ab desesperació.*

(Y d' ell li haig de parlar! Y haig de fer qu' ella!...)

JOANA

Míri aquest mocador: vosté 'l portava
en la cova una nit. Ara jo! Es .. nostre.

GERMÁ ALBERT

Oh!

JOANA

L' ofench? Oy que no?

GERMÁ ALBERT

Tú!

JOANA

Y soch aquella:
la cualsevol, la...

GERMÁ ALBERT, *ab vehemencia.*

No: no hi ha ni rastre
en tú d' aquell passat.

JOANA

Vosté... es puresa.

Ab energia mitj alsantse

Voldríal... un mal home!... ó jo una santa!...

GERMÁ ALBERT

Si tú vals més que jo! Qué 't creus, ah pobre!
Mon passat es d' horror!

JOANA

Jo vuy saberho!
Sento fám per mirar dintre aqueixa ánima!

GERMÁ ALBERT

Jo he estimat una dona ab cor y vida;
ella 'm jurava amor, y jo la creya.
Y una nit, pel jardí dins de sa cambra
reselós vaig entrar; y la traidora
s' estava ab un amant, y l' amant era
lo germá de mon cor que l' abrassava!
Y al sentir lo petó d' aquellas bocas
vaig alsar lo punyal y al un y al altre
vaig clavárloshi al pit tota la fulla!

JOANA, rapit.

Morts! Ah; ben fet! Traydors! Y á vosté? Els lladres!

GERMÁ ALBERT, ab horror.

En mí hi ha l' assessí; hi ha 'l fratricida!
En las mans hi tinch sanch Só un vil! L' argolla
la sento aquí! Míra qui ets tú; y compara.

JOANA, ab complacencia y gran exaltació.

Sí, sí: vosté fá por! Espalma 'l véurel!
Devant del criminal tothom que fugi!
Ab molta energia. Aixecantse y cayent en sos brassos y amagant la cara en lo pit d' ell.
Jo 'l vuy aixís com es. Qué soch ditxosa
al tocar tanta sanch! Jo, jo l' estimo!
Germá Albert no correspón á la passió d' ella.

GERMÁ ALBERT

(Mátam, mátam, oh Deu! Jo no puch ésser
jamay d' aquesta dona!) Joana 'ns priva
Deu del cel, que 'ns juntém: que jo en la terra
ja no puch estimar!

JOANA, rápit.

Som l' un per l' altre:
som criminals tots dos, tots dos!

GERMÁ ALBERT

Hi ha l' ánima!

JOANA

Hi ha sanch assobre seu! Jo, jo l' estimo!

GERMÁ ALBERT

Tú m' estimas... donchs jo, Joana!...

Al acta que Germá Albert vá á declarar son amor entregantse á Joana, se sent remor de veuse svolotadas al carrer. La ramor dura un instant. Joana torna á caure sentada. Ell retrocedeix.

GERMÁ ALBERT

(Oh! A fora!
Es un avís de Deu!)

JOANA, volent que segueixi lo que anava á dir avans.

Parli.

GERMÁ ALBERT, violentantse molt al dirho.

Jo, Joana,
vinch á pregarte, y poso quan te prego
tota ma vida als llabis!...

Nó sabent com dirli.

JOANA, tement un perill que no comprén.

Oh!

GERMÁ ALBERT, ab inmensa pena.

Tú 'm juras,
per... aquell nen qu' es mort; per... la teva ánima,
que farás mon desitj?

JOANA, mitj espantada no sabent de que 's tracta.

Li juro.

GERMÁ ALBERT, ab terror.

Oh!

Plorant y ab frase descomposta.

'T mano

qu' esposis al Damiá.

JOANA

Ah, no! no! Morta

primer me veja.

GERMÁ ALBERT, ab feresa.

Ho has jurat.

JOANA, ab resolució.

Donchs mátim!

GERMÁ ALBERT

Tú ets d' ell.

JOANA

No, no! Jamay!

Queda plorant lo cap sobre la taula que entre 'ls brassos amaga.

GERMÁ ALBERT

(Es meva! Es meva!

Si ella m' estima á mí tot sol! y 'ls brassos

se me n' hi ván!) Ah Joana!...

Remor del carrer un xich més forta y que duri també un instant. Germá Albert s' atura altre cop, y ella después de sentir los crits s' aixeca aterrada, y corre á ell.

JOANA

Sálvim! Venen!

GERMÁ ALBERT

Ah! Quín torment! Oh terra malehida!...

JOANA.

Fugím d' aquesta casa hont me consumo,
y maltractim si vol com ell ho feya!

Altre cop remors de veus al esterior. Moviment de Germá Albert com defensantla de Damiá.

GERMÁ ALBERT

Oh 'l vil! A tú!

JOANA

Sí á mí, que tant l' estimo.

GERMÁ ALBERT, lluytant per retxassar aquest amor, mes sentintse vensut.

No! No!

JOANA

L' estimo!

GERMÁ ALBERT, fugint de sos brassos.

Adeu!

JOANA, faltada del sosteniment de Germá Albert vá á caure á terra.

Ah! 'M moro!

Se fá més clara la remor del carrer.

GERMÁ ALBERT, corrent á sostenirla.

Joana!

JOANA

Fugím!

GERMÁ ALBERT, arrebatat d' amor. y ja del tot entregat á ella.

Jo, jo la guardo; jo que trenco
mos juraments devant de Deu y 'ls homes!
Fugím! Lluny de la vida y en mos brassos!

ESCENA XII

Joana, Germá Albert, Blasi, que ve rápit per la porta del mitj, taucantla darrera seu.

BLASI

Hi ha 'ls minayres que 'l buscan! A la porta
hi ha 'l Damiá!

JOANA

Oh!

GERMÁ ALBERT

Deu etern!

BLASI, sostenint a Joana que está mitj desmayada.

Ella á sa cambra.

GERMÁ ALBERT, per Joana.

Ah!

BLÁSI, emportántsela.

Un cubriment de cor.

GERMÁ ALBERT

Joana!

BLASI

Es rés. Fugi!

Senyalantli la porta de la dreta que esta cuberta per una estora.

Per allá dins! Depressa!

Desapareix ab Joana per la esquerra tancant la porta darrera seu.

GERMÁ ALBERT

Oh Deu meu, sálvala
y castígam á mí!

Corre á la porta de la dreta. Al tocar la estora aquesta dona pás á Damia.

ESCENA XIII

GERMÁ ALBERT, DAMIÁ, ab lo ganivet obert.

GERMÁ ALBERT

Ah!

DAMIÁ

Hont es lo lladre!

GERMÁ ALBERT

Damiá!

DAMIÁ

Ja t' he trobat! Té! y té!

Li ha clavat dos cops lo ganivet: després llensa l' arma.

Ara veshi:
embrúixala si vols.

GERMÁ ALBERT, *ab la veu entera, sense rés d' agonía.*

Deu meu!

Pausa.

Ah!... gracias.
Ho he merescut: lo cel es quí 'm castiga.

DAMIÁ, *creuhat de brassos.*

Tú 'l meu diable has estat. Tú á aquesta dona
li has ressecat lo cor. Sent tota meva
tú has fet que m' aborrís, sols per la gloria
de fer mal Ah, malvat! Tú ni ab cent vidas
pagarías lo crím.

GERMÁ ALBERT

Pts! Que no 't sentin.
Parla baix: sols tú y jo. Té, aquí, té: endintre
lo ganivet ha entrat: no hi ha esperansa.

Més mira: aquesta sanch tota bullía
d' amor per eixa pobre. La estimava!...
molt més que tú la estimas; y, veus, ella
me volía á mí tant, tant me volía...
com t' aborreix á tú.

DAMIÁ

Llamp de!...

Germa Albert té las mans al pit com per sostenir sa vida. Quan diu que la sanch corre las aparta perque se 'n convenci Damiá.

GERMÁ ALBERT

Ja corre.
Descansa: no hi ha por. Y saps á n' ella
qué he vingut á pregar, despedassantme
lo cor á mí mateix? Com pots saberho!
tú, tigre pera 'l goig y pera l' odi!
He vingut á pregarli que fós teva.

DAMIÁ, admirat.

Vosté?

GERMÁ ALBERT

Jo, sí: y qué saps dels plers del ánima!

DAMIÁ, id.

Ah! Vosté ha fet aixó?!

GERMÁ ALBERT

Mes no podía
cabre aquí 'l sacrifici, y me la enduya
com un boig, contra tú, contra la terra,
y contra 'l mateix Deu. Per só 'm castiga!

DAMIÁ, aterrat.

Tant, tant la estima donchs?!

GERMÁ ALBERT

Si jo la estimo!..

Obre eixas portas: vá! Joana! Minayres!
Tothom aquí!

Cridant com boig. Damiá está confós.

ESCENA XIV

JOANA, GERMÁ ALBERT, DAMIÁ, BLASI, MOSSEN JORDI, ENRICH, NOFRE, MANEL, QUIM, minayres y forsa de la guardia civil.

BLASI, ab Joana de la porta de la esquerra.

Ah!

JOANA

Germá Albert!

GERMÁ ALBERT, per la porta del mitj.

La porta!

Damiá corre á obrirla entrant primer los guardias civils y despres Mossen Jordi y Enrich. Quedan al fons, darrera del sguardias civils que 'ls contenen, los minayres comensant aquestos per Nofre, Manel y Quim.

DAMIÁ, aterrat.

Oh! La guardia civil!

Germá Albert ha cullit lo ganivet de terra.

MOSSEN JORDI, mirant á terra.

Sanch!

UN GUARDIA CIVIL

Quí?

GERMÁ ALBERT, llensant lo ganivet.

Es sanch meva.

Lo gefe dels guardias civils dona un pás en avant: s' atura al sentir á Germá Albert. Desprès retrocedeix.

JOANA, fent un crit.

Ah!

ENRICH

Cóm!

GERMÁ ALBERT, cayent assentat en una cadira sense forsas.

Jo m' he ferit, senyors.

Blasi sosté á Joana, no permetentla que s' acosti a Germá Albert.

JOANA

Deixéume!

DAMIÁ

(Y ell no m' acusa! Oh Deu!)

ENRICH, á Mossen Jordi.

S' acaba. El pobre!

MOSSEN JORDI

Oh! Germá Albert!

GERMÁ ALBERT

Prou he viscut.

Buscant ab la mirada á Joana.

Joana...

Me vols veure felís en aquest hora?!

JOANA

Jo vuy morir!

GERMÁ ALBERT

No, calla. A terra, á terra!

Joana s' agenolla devant de Germá Albert.

Jo 't vuy unida ab ell!

Li diu á la orella.

Y després vina:
allá dalt. Ell, hont es? Damiá. Agenóllat.
Mossen Jordi, depressa.

Damiá está aterrat. Mossen Jordi 'l fá agenollar agafantlo per un brás.

MOSSEN JORDI

El vols, Joana,
al Damiá per espós?

GERMÁ ALBERT, ab veu apagada, suplicant.

Joana!

JOANA, abaixant lo cap maquinalment á imitació del moviment que ha fet Germa Albert pera persuadirla.

Sí.

MOSSEN JORDI

Y digas,
tú la vols per muller, Damiá?

Damiá no contesta mirantse de cúa d' ull un moment la má en la que hi té sanch.

Pausa llarga.

Contesta.

DAMIÁ

No! Jo no puch! Jo no puch; no! A aquest home
jo l' he ferit. Aquí 'm teníu: prenéume

Aixecantse, y d' una revolada entregantse á la guardia civil.

JOANA, ab un xiscle suprém.

Ah

Llensantse als brassos de Germá Albert com si 'l defensés de Damia.

ENRICH

Quín horror!

BLASI, á Damiá.

Qué has fet!

Remor en últim terme dels minayres que volen avansar y la guardia civil conté fentlos tornar enrera.

JOANA, a Germá Albert, abrassantshi.

Ah! Jo t' estimo.

Y ets tú, tú 'l meu espós!

GERMÁ ALBERT, besantla en la boca.

T' estimo!

MOSSEN JORDI, horroritzat d' aquest petó s' aparta.

Oh!

GERMÁ ALBERT

Y... moro!

ENRICH, á mitja veu.

Oncle, pietat.

MOSSEN JORDI, ab tó compassiu.

Deu es misericordia.

Al morir Germá Albert ha deixat de aguantar ab sos brassos lo cós de Joana que faltada d' aquest sosteniment rodola á sos peus inanimada.

TELÓ RÁPIT

